

LO MON INVISIBLE

EN LA

LITERATURA CATALANA

VEYENT dit Jaume y altres, que dit Porter se n'era anat, y no s'era volgut detenir, per quant ja avans havia escrit á algú de Tordera y Hostalrich la vinguda d'aquell, encontinent escrigué mes llargament tot lo que havia passat y com se n'era anat, y escrigueren com s'era alterat del enteniment: y ditas cartas foren llegidas de molts de Tordera y Hostalrich, los quals abans pensaban que dit Porter no s'hagués desesperat per lo camí, y llançat en lo estany de Sils, perque may ne havian sabut noves desde 'l dia que se 'n aná, y per no ser tornat li havian fet execució dels bens y venuts aquells molts dias havia, y aixís no creyan lo que deyan las lletras, antes ho tenian per fábula.

Lo dia de Tots Sants de dit any 1608,¹ estant la gent molt descuidada² d' ell, entrá dit Porter per la Vila de Hostalrich, y quan lo veren entrar per la porta de la Iglesia estigueren tots admirats. Alguns li digueren: «Bé siau arribat en Porter: ¿y d' ahont? vos demanám, que 'ns havian dit qu' erau mort. ¿Quant hauria importat que dos mesos ha fosseu estat assí que no vos hagueren venut los bens!—Dit Porter respongué: que més valia tornar tart que nunca³ y que s' adobaria tot, y diná dit Porter en la Vila de Hostalrich.

Y en havent dinat se 'n aná al lloch de Tordera, que es una llegua de Hostalrich, y quan lo veren aquí mateix acudiren tots pera veurel, y entre altres uns parents y fill de un tal Sorell de Tordera, que lo Porter l'havia vist en l' Infern, y lo fill li digué: «En Porter, ¿d' ahont veniu? Diuhen que sou estat en l' Infern ¿qué portau d' allí de nou? ¿Quin esfar hi fa?»—Y dit Porter li respongué: «Demanau á ton pare que está allí ben governat y ben calent que no té fret.»—A les hores tots se posaren á riurer pensant que era loco, del qual dit Porter digué: «Rieuvos de lo que jo dich: jo vos dono ma paraula que es veritat: jo diré y mostraré cosa ab la qual entendréu la veritat del que jo dich y he vist. Y sabent dit Porter que li havian venut los bens, digué: que dita execució y venda estava mal feta, per quant lo deute per lo qual s' havia feta era pagat y l' acte del debitori ja era escancellat, y que ell ho mostraria. Y pensant alguns que ell tenia algun escrit,⁴ desitjavan veurel, y lo seguiren dientli los ho mostrás. Dit Pere Porter digué: que lo dit Gelmar Bonsoms, Notari, que prengué dit acte de excancellació li havia dit ahont era y trovaria dita excancellació del acte. La gent

1 Lo manuscrit de 1795, posa l' any 1618

2 1795. divertida.

3 1795. Mes val are que may.

4 1646. alguna claricia.

quan sentiren anomenar Bonsoms Notari, lo qual havian molt bé conegut y sabian que era mort alguns anys ántes, digueren que era un ignocent; pero dit Porter afirmava que era veritat, que li havia dit en lo Infern, ahont ell era, y dit Porter començá á anomenar moltes personas que ell havia conegudas y vistas en lo Infern, las quals havia molts anys que eran mortas, y altres que havian finat despues que dit Porter se 'n havia anat de Tordera. La gent que ohia tals cosas més lo judicaban per loco.

Veyent aixó, alguns parents seus se 'l ne portaren en sa casa, y li digueren y pregaren molt s' assossegás, lo qual responia: «Pensau que no estich en mon seny y que no dich veritat demá, en vesa dinar, se veurá.» Mes tots se burlaven de dit Porter.

EL dia dels Morts, á 2 de Novembre de dit any 1608,¹ dit Porter se 'n aná á la Iglesia y ohí missa ab molta devoció, y despues, quan veyá alguns que tenian parents en lo Infern, á los quals ell havia vistos, se posava á plorar; y demanantli de qué plorava, responia: «Jo diré alguna cosa que bé es de plorar. Jo he vistos á molts pares, germans y amichs de los que están en esta Vila y en altrás parts, que están abrasantse en vivas llamas en lo Infern.»—Déyanli alguns: «En Porter, callau, no digau aquestas bestiesas: mirau que no es ben vist, que os tindrán per un ignocent² y la gent vos acabarà de fer perdre l' enteniment.»—Dit Porter responia: «A mi ja sé que 'm tenen per ignorant y pensan que lo que jo dich son faulas inventadas per mi: lo judici; si plau á Deu, no 'l perdré, per quant lo

¹ 1646. Lo dimars següent que comptavem 2 de Novembre de dit any 1608—1795. Lo dia dels Morts.

² 1646 y 1795... os tindrán per ignocent.—Tots los dimonis del Infern no me han pogut fer tornar, y aixís també confío que tota la gent de Tordera ni-la de tot lo mon, me farán perdre lo seny, per quant jo sé que dich veritat, com després de dinar se veurá.

Diable que 'm portá al Infern, y despues tants defunts, quan jo estava en lo Infern, no me 'l pugueren fer perdre, jo confio que ni la gent de Tordera ni de tot lo mon me 'l podrán fer perdre; porque jo sé que dich veritat y despues de dinar se veurá.»

Quan foren tocadas las dotze horas del mitjdia, Pere Porter se 'n aná á casa del Batlle de Tordera, y li pregá molt encaridament que pues havia feta assistencia en la execució li havian feta en vendre los bens, fés plaher de assistir y veurer com trobarian la escancellació del acte de debitori, en virtut del qual lo havian executat, y que ell no debia cosa alguna, ni entenia com li havian fetas malament las despesas y venuts los bens. Lo Batlle li digué: que era content, que ahont havian de anar.—Dit Porter digué: que á Hostalrich.

Encontinent lo Batlle, ab alguns que estaban desitjosos de veurer lo succés, se posaren á cavall, y dit Porter ab ells, y per lo camí, quan encontrava ab algú que fos amich, fill ó parent de alguns que havia vist en lo Infern, aquí mateix ho deya y tots se posaven á riurer.

Al entrar en la Vila de Hostalrich, com havian oidas algunas cosas de dit Porter, alborotás la gent y acudian á borbollons ¹ y alguns lo interrogavan de sos parents, pares, fills, etc., y á alguns tornava resposta y deya com los havia vistos tots al Infern. Y la gent al ohir assó, reya dient: que era orat y loco y que lo portassen al Hospital y lo traguessen de la Vila. Dit Pere Porter los responia: «Dins pocas horas ho veuréu si jo só orat y loco, y si dich veritat: deixaume traurer lo acte de excancellació que jo vos prometo que nunca ó pocas vegadas entraré en dita Vila.»—A les hores tots se posaren á riurer, dient: «Guardause del home que es entrat y eixit del Infern.»—Y ohint Pere Porter estas paraulas, digué: «Encare en dit lloch jo

1. 1795. Luego, al instant, fou alborotada la Vila y la gent de Hostalrich. (Probablement lo copista 's deixá en lo tinter tot lo passatge, un dels més animats y més ben fets de la llegenda.)

he vistos los pares, germans y amichs de vosaltres.» Y la gent més cridaven y reyan.

Dit Porter pregá al Batlle de Hostalrich que li fés plaher de venir á fer assistencia á la cerca y troba ¹ de dit acte de escancellació, que ell ensenyaria ahont era, que dit Bonsoms, Notari, li havia dit en lo Infern: y ohint assó més rigueren y se burlaren de ell. Y dit Batlle de Hostalrich ab lo de Tordera digueren: que anás ell devant perque los dos junts assistirian y que diguessen á quin lloch, y en quin manual era. ² Y en assó s' aplegá molta gent del poble, y així dit Porter prengué lo camí de la casa de dit Bonsoms Notari, y quan foren á la porta de dita casa, digué que pujassen dalt, que ell ensenyaria lo lloch ahont era la escancellació de dit acte.

La muller y parents de dit Bonsoms digueren: que en casa no hi tenian escriptura ninguna: que totas eran en la Escrivanía. Y dit Porter respongué: «Lo acte que jo cerco y he menester no es en la Escrivanía sino assí, en esta casa, en la sala; puig dit Bonsoms, Notari, me digué á quin lloch lo posá.» Ohint assó tots se posaren á riurer y li preguntaren qui ho deya, y quan, y en quin lloch li digué. Y Pere Porter contestá: «A mi m' ho ha dit Bonsoms la vigilia de St. Barthomeu més prop passat, y m' ho digué en l' Infern, ahont ell está, y allí trobaréu en Sarrell, y Jaume Vila, ³ y Roger de Calella, y Mossen Jordá,» ⁴ y anomenava molta gent que los causava terror.

1 1646-1795... á la cerca (res diu de *troba* y está millor.)

2 1646-1795. Y á les hores tots dos Batlles, lo de Tordera y lo de Hostalrich, li digueren: «Comensau á passar, passéu al devant.» Y en assó s' aplegá molta gent.

3 1646-1795. Vilamores de Calella. (Se deixaren al tinter Roger.)

4 1646-1795... Mossen Jordá Prebere y altres, ab los quals si 'ls veheu os causaria terror y espant. Pero la gent que allí estavan presents y oiren lo que Porter deya, digueren molts d' ells: «aquest home s' es trastocat, no té l' enteniment complert.» Alguns deyan: «Gelmar Bonsoms ja tant temps há qu' es mort, y d' alguns que anomena ell no era aquí quan moriren: ¿cóm pot ser lo que diu? Y tots se 'n rehan y alguns marxavan de rissa, y los dos Batlles que hi avia allí també se 'n volian anar; pero Por-

Y ohint assó digueren: «Aquest home té l' enteniment alterat dient que Bonsoms ha tant temps que es mort: y molts dels que anomena son morts, que ell no era en esta Vila, y diu que los ha vistos y parlat ab ells. Tots se 'n reyan, y alguns de rissa se 'n anaven, y los Batlles y altra gent se 'n volian anar, y deixar-lo; empero Pere Porter replicava que pujassen dalt de la casa. Los parents y muller de dit Bonsoms, perque dit Porter deya que li havia dit en lo Infern y que era allà, per quant en dita casa sabian que no hi havia ningun acte y perque la gent comprengués que dit Porter era loco, y no creguessen lo que deya; digueren als Batlles: «Senyors: ja veuen lo que diu est ignorant y loco d' home: perque tothom crega y entenga que diu mentida y es invenció sua y que té alterat l' enteniment, los pregam, per llevar la opinió de la gent que l' ouhen y han ohit, vostés ¹ pujen ab las demás personas y miren y regonesquen si ningun acte ni escriptura hi há en tota casa.»—Y los feren pujar ab molta gent, que no volgueren que dit Porter pujás, y quan foren dalt y reconeguda la casa, no hi trobaren ninguna escriptura.

A les hores, com Pere Porter vejé que la gent se 'n tornava, demaná lo deixassen pujar, dient que ell amostraria lo lloch ahont era dit acte. Y digueren molts: «Deixeulo pujar pera que tinga lo desitj complert y estiga assegurat de la veritat. ²

Dit Porter pujá dalt y en ser que fou á la Sala, demaná ahont hi havia un armari, y li amostraren l' armari y lo volgueren obrir; y ell los digué: que no era menester obrirlo, que ell ja sabia que no era dins de ell lo acte

ter los replicá y pregá ab grans prechs é instancias que pujassen dalt de la sala. Los parents y muller de dit Bonsoms, per veurer que dit Porter deya tantas cosas y per llevar las opinions de la gent y lo que podian pensar ohint lo que deya Porter, digueren á los dits Batlles.»

¹ 1646 y 1795. Vostras mercés.

² 1646 y 1795. «Deixaulo pujar y donauli aqueix contento y que logri lo fí y goig complert, y que 's végia desenganyat de tot lo que ha dit.»

de la escancellació; mes no obstant assó, fou obert l'armari pera donar satisfacció á la gent, y tots los que estaban en la sala se reyan, dient que en Porter era loco. A les hores dit Pere Porter digué: «Deixaume acostar al armari, que jo vos amostraré lo lloch ahont es l'acte de escansellació.»—Y rient, tots deyan: «Deixaulo acostar al armari, que ell nos farà riurer, puig dirá ó farà alguna cosa ab la qual riurém: fasseuse compte que assó es un pas de comedia.»—Y á les hores dit Porter se acostá al armari y mirá de una part y altre, y estant devant dit armari, digué: «Jo are estich sobre lo Manual en lo qual está contengut dit acte de escansellació del debitori, en virtut del qual me han executat, fetas despesas y venuts mos bens. Vosaltres dieu que jo só loco y que os faré riurer, y que apar que assó sia un pas de comedia: entengau que ploraréu y será tragédia, que lo que jo dich es veritat: ¹ y aixís ahont jo só, debaix de mos peus, es l'acte de escansellació que dit Bonsoms m' ho ha dit en lo Infern, ahont ell está. Desféu estas rejolas, que están assí; que desde la setena rejola fins á la dotzena de la paret, se trobará lo Manual.»

Ohint assó tots se posaren á riurer; en tant que se'n volian anar y deixar á dit Porter per loco; pero perque dit Porter cridava grans crits, que en dit lloch era dit Manual, resolgueren alguns dient: «Més val, puig som assí, que fassan llevar las rejolas y acontentamlo, perque si no ho feyam, diria locuras contra nosaltres.» ² A les hores, tots d' un concert, li digueren d' ahont volia que llevassen las rejolas, y dit Porter los assenyalá lo lloch de ahont las havian de llevar y las llevaren, y alçaren las rejo-

¹ 1646 y 1795... y vosaltres dieu que assó será pas de riure ó de comedia y que jo vos faré riurer; jo penso que assó será tragedia y vos faré plorar, sino, alséu aquesta rajola fins á la dotzena de la paret y se trovará l' acte.

² 1646. «Ja que som assí, més val que fem arrencar las rajolas y acontentarlem, y si no ho feyam, dirnos há desatinos.»—1795... las rajolas y no encontrará lo que busca, sinó diria disbarats contra nosaltres.»

las, y aquí mateix trobaren un Manual petit de firmes d'actes, ¹ ab lo qual restaren tots espantats. Y digué dit Porter, que mirassen á las 27 fullas, que allí trobarian dit acte de escansellació del Debitori. Y tots espantats, miraren y regonegueren dit Manual. y trobaren que era escrit tot de ma de dit Bonsoms, Notari, y era veritat que dit acte de escansellació de dit Debitori lo havia pres dit Bonsoms, que era escrit de la sua propia ma. Estant tots espantats de tal manera, que ni ells parlavan, ni se movian, sinó que estavan tots tresmudats, perque apareixia que no fossen en cel ni en terra: de tal manera estavan tots encantats. ²

En lo mateix punt dit Porter s'agenollá, y juntas las mans, alçá los ulls al cel dient: «Gracias infinitas vos dono, Senyor Deu meu Jesucrist, puig per la vostra bondat vos sou apiadat de mi, en que no me sia perdut en los trevalls y fliccions que he sentidas, vistas y passadas.»

Luego torná á reiterar lo mateix acte dit Porter, y contá tot lo que á ell li havia passat, y de com havia entrat en lo Infern la vigilia de St. Barthomeu, als 23 d' Agost, y que era eixit del Infern lo dia 1.^r de Setembre, dia de St. Daniel, y que en dit Infern havia vistos y parlat ab lo dit Gelmar Bonsoms y li digué lo lloch y anomená la fulla del Manual en la qual era dit acte, y anomená moltes personas que havia vistas patir en lo Infern. Y despues dit Porter requirí y demaná que dit acte de escansellació, fos treta y donada copia, y aixís que la Justicia de

¹ 1646 y 1795... Manual de Apricis de actes.

² 1646 y 1795. «Mes digué Porter que mirassen á las 27 fullas, que era allí dita escansellació de Debitori, com Bonsoms li havia dit que ho trobaria á las 27 fullas, y tothom estava espantat: reconeixeren lo Manual y lletra, y trobaren que era escrit de sa ma propia de dit Gelmar Bonsoms, Notari, y estant tots aturdits y espantats. (Fins aquí iguals las duas copias; are anyadeix la de 1646, y no 's troba en la més moderna) ni ells parlaven ni 's movien, sino que estaven tots tresmudats, fets uns ensas, que pareixia fossen encantats, y que no estiguessen en cel ni en terra.

Hostalrich fou provehit, la qual copia li fou lliurada, y á més de aixó requirí y demaná dit Porter, en virtut de dit acte de escansellació li fossen restituits los bens, y totas las despesas que li havian fetas en dita execució, y aixís que fos tornat á la possessió com antes. ¹

DESPRÉS dit Porter, quan trobava gent dels que havia vistos, parents y amichs d' aquells, en lo Infern, ell los exortava que servissen á Deu N. S. y no volguessen anar á l' Infern, ni seguir las pisadas d' aquells. Y per quant dit Porter havia anomenats alguns que ell havia vistos en lo Infern y los tals eran personas graves y estimadas en aquest mon, alguns parents d' aquells, sabent tals cosas, recorregueren als Senyors Inquisidors de Barcelona y los contaren totas las cosas que dit Porter deya de sos parents y pares, per lo qual dit Pere Porter fou cridat del Tribunal de la Santa Inquisició y detingut é interrogat per dits Senyors Inquisidors, que experimentaren y averiguaren lo modo com havia succehit y la manera com havia trobat l' acte ² lo qual confirmava esser veritat tot lo que Porter havia dit y depositat per lo qual fou dit Porter tret de las presons liberament y deixat anar. ³

¹ En las copias de 1646 y 1795 s' hi veu en est passatge un estil més curialesch. «Despues dit Porter demaná y requirí, que lo acte de la cancellació de dit Debitori fos tret y dada copia per la Justicia de Hostalrich, y fou provehit que li 'n fos donada, com de fet li 'n fonch donada y lliurada, y en virtut de dita copia demaná que se li fossen restituits tots los seus bens y totas las despesas y gastos que avian ocorregut en la execució feta, y aixís que fos tornat en la plena possessió de tots los seus bens, com avans estava, y aixís fou declarat y provehit.»—En lo de 1795 se llegeix lo mateix, bé que habentse prescindit de insignificants pormenors.

² 1646... la manera com havia trovat l' acte, fou tret llibre de las presons, y es viu vuy dia de St. Barthomeu de 1633, parlant y conversant ab tothom qui vol parlar ab ell, y anant moltas vegadas á la ciutat de Barcelona publicant tot lo demunt dit y comptantho punt per punt ahont se vulla que 's trobe.—1795... llibre de las presons y visqué prop de dos anys y mitj, y públicament contava tot lo que li havia succehit.

³ Lo text de 1621, que es lo que havem seguit, termina en est punt. En los altres dos manuscrits se troba lo que se llegeix á continuació.

P DESPRÉS dit Porter ho digué á molts predicadors y los encomanava molt que en las prédicas que ells farian, que no fessen escepció de persona alguna y que no miressen atencencia á ningú y que re- prenguessen tots los vicis. També digué á molts jutjes y advocats que jutjassen y advocassen en veritat; que no se deixassen vencer per interessos, porque en l' Infern hi havia moltas maneras de gent, de tots estaments, y que si la gent ho savia no pecaria, y anomenava moltas personas qu' havia vist, que de ohirlo era terror, y personas molt conegudas que manaren en aquest mon, y atropel- llaren á la gent: y que Deu donaba cruels torments y cás- tichs y penas, als que blasfeman de son Santíssim nom, y als usurers, y als bandolers, als jutges que fan injusticias, als que oprimeixen als pobres, als notaris que han fet mal en son ofici, als sodomitas, homicidas, y procuradors, y molts dels demás estaments; y com ell ho contava, era per fer tremolar l' ánima en lo cos de cada qual.

Nostre Senyor nos tinga de sa ma y nos done la gracia y nos guarde de morir en pecat mortal, pera que siam lliures de las penas del Infern.—AMEN.

Laus Deo et Virginis Mariæ.

GAYETÁ VIDAL Y VALENCIANO.

LA FACTIBLE
DIPUTACIÓ GENERAL
DE CATALUNYA

NCESSARI es mirar ab criteri práctic com lo modern de las Ciencias exactas y físicas y de la Medicina, lo que donada una situació general del sigle, d' Europa y de la nació espanyola, nostra patria, pot ferse per donar á nostra mátria ¹ lo major grau possible de vida propia ó existencia autonómica, per contribuir á la renaxensa de Catalunya. Las lamentacions sobre lo passat y lo present son ben poch útils, no serveixen per remediar lo dany que rebé nostra mátria desde la victoria d' En Joan II d' Aragó, l' any 1472, fins á la victoria d' En Felip V de Castella, l' any 1714 y fins á la pulverisació de l' antich Principat en quatre provincias modernament. Urgeix sortir d' anyoransas per lo que no pot ressucitar y veurer lo qu' es factible, lo que 's pot fer més fácilmente al nostre temps per la restauració de l' esprit catalá dins de la nacionalitat espanyola.

La renaxensa literaria y la difusió, la popularisació de l' historia de Catalunya dins y fora del Principat, en cas-

tellá y en catalá, son dos medis factibles y molt poderosos; pero d' acció massa lenta per sí sols y necessitem, al mitj de la marea centralisadora que per tota Europa avansa, puja, uns medis també factibles desd' ara y al mateix temps que donguin resultats d' animació y restauració dins de pochs anys. Tant més lentos y tardans serian los treballs de popularisació de nostra historia, si la presentessim als castellans y als mateixos catalans ab lo caràcter d' alabanças del passat, de lamentacions porque ha desaparegut y de desitjos per tornar á 'n aquell temps, sens treurer consecuencias, ni llisons per lo venider, sens las consideracions políticas y filosóficas que se 'n desprenen y sens ferse cárrech de que, limitarse á lamentar la mort de lo que ja no pot ressucitar, es inútil per la restauració d' un país. L' historia de Catalunya, presentada ab aquest caràcter, faria dir als castellans y fins als catalans, que totas aquellas glorias han passat ja, que son cosas del temps antich, que las necessitats del modern demanan altres condicions de vida de las naciones, y que totas aquellas institucions han passat per sempre, com los reys d' Asturias y Lleó separats de Castella y com los Jutjes y Comptes de la terra castellana. No 'n farián cas de nostras glorias é institucions si no acompanyessem nostra historia ab un esprit progressiu ² y ab un plan de lo que preteném per lo present y lo venider. Y no es porque l' Espanya castellana sia més progressiva que Catalunya, no; sino porque qui té lo domini, mando, preeminencia ó superioritat, encara qu' aquesta sia solament de fet, s' arronsa d' espatllas si lo súbdit, lo subalternisat, no fa més que explicarli las cosas que feya cuant era sol, lliure, y queixarse de no ser encara independent.

Pobre metje seria lo que, posat devant del malalt, no fés més que recordarli lo qu' aquest feya cuant estava bo y á lamentarse de que no tingui salut: Lo que convé es buscar, discorrer y fer lo necessari per millorarlo tot lo possible, si no 's pot tornar-lo al estat en que 's trobava avans de la malaltía.

Discorrém, donchs, medis práctichs y factibles en las circunstancias que 'ns rodejan per favorir l' esprit de Catalunya. Fa tres anys y mitj, á las columnas de la mateixa RENAIXENSA, l' autor d' est article publicá una série d' altres sobre la situació que més útil podia serli á Catalunya dins de la nacionalitat espanyola, en las circunstancias en que 's trobaba aquesta en quant á restauració de sas antigas regions históricas y de l' esprit provincial. Allí varem tenir l' honra de presentar un plan de las varias situaciones que pot tenir Catalunya per renaixer ó restaurarse com á poble dins d' Espanya y de dir ab tota llibertat y franquesa quina considerabam millor. Ni la reglamentació vigent d' imprenta, ni la gran majoría del públich d' esta REVISTA permeten repetir avuy alló mateix, encara qu' aquellas nostras conviccions sobre Catalunya son iguals que l' any 73. No ho tornarém, donchs, á dir aquest any. Ja está escrit, y ho declarém refermat ó revolidat; *scriptum manet nunc et maneat semper*.

Per altra part, las circunstancias á que 'l país está subjecte han cambiat molt, per més ó ménos temps, desd' aquella temporada y lo práctic, lo positiu, lo clínich, (en llenguatje de la Medicina), no es discorrer, proposar, perorar y argumentar lo que no pot ser factible sino més endevant, després de molt temps; sino lo que sia factible immediatament, lo que puga plantejarse al present, en mitj de las circunstancias dominants, per benefici de Catalunya. ¿Qué 'n trauriam avuy dia de parlar, per exemple, d' una excentralisació política qu' acostés la situació de Catalunya á la que tenia dins de la Corona no unitaria d' Aragó? Si ni 'n podriam parlar, si per molt temps tots los vents del mon polítich empenyan la nau de l' Estat cap á la concentració administrativa, si 'ls mateixos partidaris de que las regions septentrionals de la Península conserven sos furs y no 's completi l' unitat constitucional d' Espanya, volen per lo demás de la Espanya més centralisació administrativa de la que tenim...!

Si nostras paraulas y rahons han de ser útils desde 'l

moment y poden ser d'aplicació pràctica immediata, parlém; donchs, de medis convenients per la restauració catalana que sian factibles al present, dins de las circumstancies qu'atravessém ó 'ns atravessan, dins de la situació general política unitaria de la nació espanyola, de l'Estat espanyol únich é indivisible que volen tots los partits ménos un y qu'admeten y volen també la majoria de las provincias antigas ó históricas, la majoria de las modernas y fins la dels habitants de casi todas las provincias.

L'organización administrativa d'una nació té un'influencia molt gran sobre la vida dels pobles que forman aquesta, porque tractant y resolentlos de tal ó cual manera determinada, d'assumptos de la vida diaria é íntima, d'interessos de tots los dias, de todas las classes, de todas las necessitats y de todas las poblacions, va enmotllant no poch á poch los habitants al objecte qu'ha presidit al crearla y al cap d'una generació ó dos, ja ha fet un gran cambi en lo carácter, las ideyas y l'esprit dels pobles sobre los qu'ha obrat. Tenint present aquest fet, que diariamént podém comprobar á Espanya mateix, á la mateixa Catalunya, tant diferent com á poble, com á antiga nacionalitat, de lo qu'era avans de la victoria de Felip V, es dir, una centuria y mitja avans, es pràctich demanar alguna reforma administrativa factible avuy en dia, factible dins de las circumstancias políticas de la nació espanyola, ja que no podém demanar ni esperansar, per ara, com cuatr' anys enderrera, reformas políticas radicals, fundamentals, que produeixcan una renaxensa promte ó rápida de Catalunya com nacionalitat.

Parlém, donchs, d'una reforma administrativa, sencilla, factible y d'acció bastant poderosa.

Cuant se dividí l'Espanya en las provincias petites ó modernas, se pulverisaren las antigas, las históricas, en varias, Catalunya en quatre, sens deixar entr'ellas un llas que las tingués reunidas, agrupadas naturalment segons l'història y la geografia y segons l'antiga nacio-

nalitat. L' Estat deixá las quatre provincias catalanas, las tres valencianas, las tres aragonesas, las cuatro gallegas, las onse ó tretse castellanas, las tres ó cinch lleonesas, las dos estremenyas, las dos murcianas y las vuit andalussas,³ enterament deslligadas y separadas unas d' otras y dependents sola y directament del mateix Estat en lo més important, en lo que forma la vida diaria y general d' un país, en lo polítich y administratiu. En lo militar, lo judicial, lo eclesiástich y lo universitari, no las va separar; quedaren las Capitanías generals, las Audiencias, los arquebisbats y las Universitats agrupant las Comandancias generals, los Jutjats de primera instancia, los bisbats y los Instituts de segona ensenyansa, per regions un poch corresponents á las provincias históricas, grans ó antigas.⁴ Aquella pulverisació ha sigut dolenta per l' esprit provincial, l' ha ferit de molta gravetat; los quatre rams en que no hi ha sigut, no tenen l' influencia general y diaria que tenen los polítichs y administratius y cabalment en aquestos foren pulverisadas tantas provincias naturals com á l' Estat li va ser possible.

Las provincias modernas ó petites poden posarse d' acort y obrar mancomunadament per provincias históricas en molts assumptos, per medi de las Corporacions provincials, las Diputacions; mes la legislació d' aquestas no estableix ni reconeix oficialment aquesta acció comuna y aixó es un obstacle per esta acció. Seria favorable per la renaxensa de l' esprit provincial natural, histórich, catalá, aragonés, castellá, andalús, valenciá, etc., qu' un llas oficial, regonegut per la legislació relativa á las provincias, tingués unidas entr' ellas, unas ab altres, las modernas ó petites de cada una de las naturals ó históricas, y que aixis com hi ha encara los grans mandos militars, judiciales, académichs y eclesiástichs corresponents més ó menos á las provincias antigas ó históricas, hi hagués grans mandos civils corresponents á las mateixas, ab sas Diputacions generals de Catalunya, Aragó, Lleó, Valencia, Múrcia, Galicia, etc., y ab sos gobernadors

civils y jefes econòmichs generals també á cada una de las provincias históricas.

No per aixó deurian abolirse las actuals provincias ni disminuirse los drets, atribucions ó facultats que 'ls dongui la legislació. Demanar que no hi hagi més provincias que las antigas, históricas ó naturals, demanar que 's suprimescan las modernas, artificials ó petites, que Gerona, Tarragona y Lleyda deixessen de ser cap de provincia y perdessen la Diputació, lo governador y las demás autoritats administrativas y políticas, seria aixecar contra l' institució que demaném, no sols aquestas ciutats, sino moltes altres poblacions de Catalunya, es dir, la major part del país; seria matar l' ideya y l' institució. Hi ha á Catalunya y á las demás provincias naturals ó históricas d' Espanya, moltes ciutats que necessitan per viurer, tenir las autoritats provincials ab son acompanyament d' empleats. Pocas n' hi ha que, com la nostra, poguessen viurer ab lo mateix desahògo tenint las autoritats y oficinas provincials y generals que no tenintlas, sent capitals administrativas, políticas, judicials, militars, académicas, ó eclesiásticas, com no sentho. La gran majoría de las capitals de provincia perdrian riquesa é importancia si deixessen de serho. Per aquest motiu se posarian en contra de l' institució que demaném, si aquesta hagués de portar la supressió ó la disminució de facultats de las corporacions administrativas qu' hi resideixen.

Per altra part, son tant numerosos los assumptos administratius y polítichs, avuy en dia, á Catalunya y á moltes altres provincias naturals, serán cada dia tant y més numerosos, qu' á ménos de donar als municipis ó ajuntaments un grau molt alt de facultats, atribucions, poder ó llibertat, á voltas desproporcionat ab lo grau massa baix d' il·lustració que tenen moltes poblacions, s' eternisarian los assumptos á las oficinas de las Diputacions si no n' hi hagués més qu' una per tot lo Principat catalá, una per tot l' Aragó, una per tota Valencia, una per tota Andalusía, una per tota Castella. Per aquest motiu la tant calum-

niada. Constitució de l' any 12, admetent al article 10 las provincias naturals y encara dividint Castella en Nova y Vella y l' Andalusía en quatre, posant los anys 12, 13, 14, 20 y 21, una diputació per provincia histórica, previngué al article 11 que 's fés altra divisió del territori espanyol y l' any 21 la feren las Corts. Aquestas varen cometre contra l' esprit provincial, l' erro de fer las provincias artificials ó petitas que establiren, separadas ó independents entr' ellas, dependents sols de Madrid y l' any 33 ó 34 al restablir ab algunas modificaciones la divisió de l' any 21, lo govern absolut va incorrer en lo mateix erro contra l' esprit provincial, en que habia caigut lo govern de la Constitució. Y no volém repetir ara aquí lo que tenim dit moltes vegadas los anys passats en altres publicacions periódicas, qu' aixó va ser fet espressament per matar l' esprit provincial, com á Fransa l' any 91 ó 92 ab los departaments. Alguna cosa vol dir que tots los governs francesos y espanyols, desde 'ls *vermells* als *blaus* y als *blanchs*, hagen conservat la divisió pulverisadora de sas respectivas nacions.

Deixant estar las provincias actuals modernas ó petitas, las de Barcelona, Gerona, Tarragona y Lleyda á Catalunya, ab sas Diputacions y Comissions, sos Consells y Governadors civils y tots sos empleats y oficinas, deixantlos tots los poders, atribucions y facultats que 'ls dongui la lley provincial vigent á tota la nació á cualsevol temps, deuria la mateixa legislació general establir á cada una de las 9, 10 ú 11 provincias naturals ó históricas ⁵ una Diputació general. Aixís tindriam á Catalunya, per exemple, las quatre actuals y la general, principal, regional ó territorial; lo mateix á Aragó, Valencia, Galicia, Castella, etc.

Donada una lley provincial, centralisadora ó descentralisadora y no volent disminuir las facultats ó atribucions que dongui á las Diputacions provincials de las petitas ¿d' ahont treuriam los poders de las Diputacions generals? De cap manera d' abaix ó de sota, de cap manera de la

disminució dels que tingan las Diputacions provincials; sino de dalt, de sobre, de la disminució dels poders que tinga l' Estat ab la ley que posi ó establezca. Es dir, las facultats ó poders del Estat, del Govern central, sobre las Diputacions provincials qu' hi ha ara, las repartiriam entre l' Estat y las Diputacions generals de las provincias històricas y aixís cap perjudici donariam á las provincias modernas ni á sas capitals, ans bé las favoririam; porque més fácil fora acudir y enllestir los assumptos á Barcelona, Saragossa, Valencia, la Coruña, Valladolid etc., que á Madrid, ahont van á parar tots.

En quant á las Diputacions de las Vascongadas, las Balears, las Canarias, Asturias y Navarra, provincias històricas qu' han permanescut y que per petitas no han sigut pulverisadas, corresponent la provincia històrica ab la moderna, deurian tenir las facultats de las Diputacions generals, puig son provincias naturals, encara que ménos grans que las altres, tant naturals com Castella, Galicia ó Catalunya, etc.

No es de creurer que ningú pensi sériament formar al nostre temps las Diputacions generals que proposém com las dels sigles XIII al XVIII, ab canonges, abats, hisendats y nobles, ab divisió de classes socials y sens representació de la major part d' aquestas. Es de creurer que ja 's compren que las Diputacions generals serian nombradas per'ls electors com las provincials que tenim y com los ajuntaments, fos més ó ménos estreta la ley electoral. La cuestió pot ser en si cada provincia moderna ó artificial tindria á la Diputació general de sa respectiva provincia històrica una representació proporcionada al número d' habitants ó si tanta representació hi tindria la més populosa, com la que ménos ho fos. ¿Deuria ser la territorial ó la de població la basa sobre la que s' elegissen las Diputacions generals? A la de Catalunya, per exemple, hi tindria la mateiva representació la provincia de Lleyda ab trescents mil y pico d' habitants, com la de Barcelona ab set cents mil y pico?

Si las provincias modernas ó de nova creació dels anys 21 y 34 haguessen sigut Estats antigament, ó fossen provincias històriques, divisions naturals, podrien reclamar tanta representació las unas com las altras, y aixís y tot... ¿No veyém als Estats federatius per excelencia, á Suissa y als Estats Units, que 'ls Estats particulars ó confederats ab tot y ser com nacions en moltes cosas, no tenen la mateixa representació al Poder legislatiu general de la Confederació ó Unió, sino qu' á l' una secció, (Consell dels Estats suïssos y Senat nort-americaná,) tants representats tenen uns com altres; mes á l' altra secció, (Consell nacional suís y Cámara de Diputats de Nort-América), los més populosos hi tenen més representants?

Catalunya, Aragó, Valencia, Galicia, Castilla, Lleó, formaren cada un un Estat al temps antich, una nació, com Navarra, Guipúzcoa, Álava, Viscaya, Asturias y las Balears; Andalusía, Múrcia, Estremadura y las Canarias varen formar sempre una entitat sola cada una, al mateix temps que las provincias actuals com Barcelona, Gerona, Huesca, Alicant, Pontevedra, Lugo, Ávila, Huelva, Saragossa, Granada, etc., etc., son creacions artificials, modernas, d' oficina, fetas no per la naturalesa, la tradició, l' historia, la etnología, (*etnos*, nació,) sino ab la quadrícula posada sobre lo mapa d' Espanya. La nació espanyola ni històrica, ni geogràfica, ni etnològicament es un sol cos y ab tot la basa de població es la d' elegir las Corts ó al ménos son Congrés de Diputats. La mateixa basa correspon per elegir las Diputacions generals de las provincias antigas, naturals ó històriques, que son unitats més naturals y compactes que la espanyola. Y sino ¿hi ha entre lo de Lleyda y lo de Gerona, entre lo de Granada y lo de Sevilla, entre l' alicantí y lo de Castelló, entre lo d' Orense y lo de Lugo, entre lo saragossá y lo de Teruel, las diferencias qu' entre lo castellá, lo catalá, l' andalús, lo navarro, l' alavés, l' estremeno y lo gallego?

De totas aquestas reflexions ne deduhim, que las Diputacions generals deurian elegirse segons la població, á

tants diputats per tants mils habitants; no á tants diputats com provincias modernas, fracments artificials de las históricas.

Ab un altre article acabarem de tractar de las Diputacions generals d' aquestas provincias.

J. NARCÍS ROCA.

NOTAS

1 «...la França, ma patria... la Bretanya, ma *matria*, parlant grech. (CHATEAUBRIAND.—*Memorias póstumas*.)

2 Progressiu: lo que va ó camina endevant. (LABERNIA. *Diccionari de la llengua catalana*. 1840.)

3 Álava, Viscaya, Guipúzcoa, Navarra, Asturias, las Balears y las Canarias sent provincias históricas ó antigas, petites en població y territori, no foren divididas en provincias modernas, sino que cada una quedá com una d' aquestas, exceptuats los furs de las quatre primeras.

4 Ni las Audiencias, ni las Capitanías generals, ni las provincias eclesiásticas ó arquepiscopals, ni los districtes universitaris corresponen exactament á las provincias antigas, naturals ó históricas. Per exemple, la capitania general de Burgos abrassa Asturias, Lleó y part de Castella la Vella, la de Valencia compren Murcia. L' Audiencia de Burgos abrassa Lleó y part de Castella la Vella; la de Pamplona, las Vascongadas endemés de Navarra. Moltes provincias históricas no tenen Universitat, ni arquebisbat. No es que plorém per pocas metròpolis eclesiásticas, pocas Universitats, Capitanías generals y Audiencias, no; mes fem constar lo fet. Grans districtes civils voldriam, que no n' hi ha cap, que d' aquestos altres ne sobran y resobran.

5 Dihém 8, 9 ó 10 porque poden considerarse las següents y del modo qu' aném á dir: Galicia, Aragón, Valencia, Catalunya, Estremadura, Murcia, Castella, formant un cos ó dividida en Nova y Vella, Lleó separat ó junt ab Castella la Vella; Andalusía formant un sol cos ó dividida en Sevilla y Granada.

LA PEZZANA

L publicarse 'l present escrit, la célebre artista ja no honrará ab sa presencia lo segon de nostres coliceus, ni dominará á son grat l' esperit d' un auditori no sempre numerós, pero entussiasta á tothora del incomparable mérit d' aquella. ¿Qué hi fa? Han sigut massa llegítims y ben sancionats los darrers triumfos de la Pezzana, pera que alguns dias bástin á traure interés ú oportunitat al tribut de nostre viu entussiasme.

La noble filla del país de la Ristori y de 'n Rossi, gracias á las miras d' una celebrada empresa, ha fet reviure, en trenta representacions lo recort que de sas elevadas dots conservava 'l públich de Barcelona, com lo conserva d' espléndits paisatjes d' una naturalesa oriental, l' afortunat viatjer que 'ls ha seguits. Lo temps trascorregut desde la primera estada de la famosa actrís en nostra ciutat, més que debilitar l' afany de tornar á véurela, havia conseguit estimularlo. L' amor als grans artistas es com lo verdader amor á la dona que 'ns guanyá la voluntat: l' ausencia l' aviva, y creix lo desitx d' expansionarse, natural en tota estimació.

La influencia dels anys, que ha pogut ferse sentir en la personalitat física, poch ha trevallat en la naturalesa moral de la Pezzana, desde 1873 ja que, si per una banda los moviments de la passió no tenen la matexa espontànea flexibilitat d' alashoras, l' artista ha guanyat, en cambi, en precisió y justesa, sens perdre gens en intensitat. La *Medea* que ha representada potser no 'ns ha arrebataat tant, però 'ns ha admirat tal volta més; la *María Estuarda* ha fet vibrar, sens dupte, ab igual, sinó ab major forsa, los més recóndits y delicats sentiments, y las creencias relligiosas n' han exit igualment sublimadas del tendríssim concert de nostras afeccions més puras.

Desde las representacions primeras y á las pocas escenas de la superba creació de Schiller, nos trobárem respirant aquell ayre de gran familia que dilata 'l cor, en edificis que recordan soberanas gestas de la historia ó fets d' una virtut no per desconeguda ménos admirable. Cada pas d' aquella vera tragedia de la desgracia, que recau en una dona á qui fa més simpática que sa propia y genuina personalitat la de la rival implacable, nos originá esperansas qu' en las funcions consecutivas no s' han defraudat. Per desgracia, en tals esperansas no compreguérem á tots los individuos de la companyía de la senyora Pezzana de Gualtieri, la majoría dels quals, fora en determinadas obras, sóls han fet que omplir lo buyt ó prestar ocasió al lluhiment de sa directora, y encara bon goig si en alguna representació no li han travat la manifestació del sèu poderós geni.

Mes, prescindint de las composicions trágicas y dexant apart *Messalina* (la primera en orde d' oferiment de novetats, que tant ha donat que dir y respecte de la qual podran formar opinió nostres lectors per l' article concret que segueix al present) desd' ara podém afirmar qu' en la temporada qu' ahir conclogué la Pezzana nos ha donat á conéxer en més d' una obra y especialment en *L' Ostessa del Leon d' Oro*, — traducció de la inreressantíssima comedia de Dumas fill, *Monsieur Alphonse*, — l' aspecte

avuy més sorprendent de sas facultats. En altrás produccions escénicas, lluyta ab lo convencional de la forma literaria, ó concretament ab la versificació, ab la incompetencia á que avans nos hem referit per part de la restant companyia, ab sa edat, ó ab altrás condicions exter-nas que dificultan lo que, valentnos d' un mot vulgar pero espressiu, anomenarém arrodoniment de la representació; en la *Ostessa* vejé 'l públich una personificació tan acabada de la dona del poble enriquida sens detriment de son bon cor; hi notá tanta mestria en l' espressió, en la figura, en los menors detalls, que la simpatía primer, l' enteniment després y en definitiva la consoladora y franca alegría d' un entussiasme sens límits s' apoderá dels espectadors. ¡Quína obra tan artística y artisadament composta, y quína ezcució tan primorosa y acabada! Injustos fóram no recordant desd' ara, ab plaher vivíssim als senyors Lollo y Fabri y á la senyoreta Fortuzzi, filla del aplaudit actor d' aquest nom, la qual, nena com es encara, revela qualitats en molts conceptes envejables y que li asseguran un gloriós esdevenir. En quant á la protagonista, centurias que visquessem no lograrian tráurens de la memoria la figura de Madama Guichart, virtuosa pera tranzigir ab las calaveradas comesas temps enrera per l' home á qui estima; més virtuosa en voler, á costa de son propi bon nom, evitar las conseqüencias d' un d' aquells pecats recayent en ignocentíssima criatura; y moltíssim més virtuosa encara en abominar instantáneament d' un home vil á quí, després de l' acció de la dramática comedia, resta sols una figura de jove ab que atraures las simpatías d' alguna ignocent ó d' alguna dona com ell vil y baxa y degradant. La Pezzana feu bona cosa més que interpretar son paper: creá un tipo de virtut que satura 'l cor de dolcesa y posa als ulls llágrimas que amorosen las galtas. Dumas ideá, dintre la escola naturalista,—equidistant del idealisme empalagós y del odiós realisme sistemátich, un personatge capás de constituhir per sí sol la gloria d' un autor dramátich: la Pezzana, dins lo mateix natura-

lisme, trassá un petit poema de bellesas escénicas tan variadas com sorprendents y encisadoras.

Res d' estrany. En la temporada de 1873 y en la prop-passada, la Pezzana havia acreditat que l' autor de *La Princese Georges*, «obra mestra del mestre Dumas,»—segons bona expressió d' un colega d' esta ciutat,—difícilment podria triarse mellor intérprete de sas composicions dramáticas que la brava artista. En la última que acabém d' anomenar, la Pezzana recorra totas las gradacions del sentiment y ofereix tots los cambiants de la llum immortal del Art. Axís com ni un moment flaqueja en lo llibre la dignitat de la heroína, ni un moment flaquejären en l' escenari las manifestacions vivents de la mártir—á la qual la passió enlluherna alguns moments, sí, pero á la qual també la evidencia de repetits ultratjes, acompanyats de circumstancias las més agravants, presta coratje pera conseguir victoria completa y definitiva.

Cal que parlém ara de *La Dama de las camelias*.

Las representacions de la més popular de las obras de Dumas fill, confirman la opinió qu' hem formulada poch há, y, pera compendre la pertinencia de la mateixa, hem de retraure altre drama representat en las primeras trenta funcions: *Figlia de schiavi*. En aquesta producció, *filla de esclava*, d' un raalisme espantós, que fa lamentar la profusió de galas escampadas en lo diálech y calificar de malaguanyats un vigor, una sobrietat y una tendencia dignes de ménos odiosos medis,—en semblant drama, repetim, se 'ns va presentar la senyora Pezzana dominada per una passió que las contrarietats no moderan; que, faltada de temor de Dèu y de humana dignitat, vol passar y passa per sobre tots los obstacles sens aturador y sens fre de cap mena, fins á desenllassar en una bojería que no esgarrifa porque 's preveu ab eccés. En *La Dama de las camelias*, l' amor que gradualment va apoderantse del cor de la protagonista, es com l' aigua del riu sagrat que li regenera l' esperit y li conforta; la dignitat de la dona de mon creix en rahó directa del mateix afecte que

professa á Armando, fins arribar, per l' influencia del més elevat dels sentiments, lo sentiment filial, á la promesa d' un sacrifici heróich y d' altíssima eczemplaritat. Prescindim (ja que no es nostre propòsit fer una crítica més de la debatuda obra de Dumas) dels graus de verossimilitut artistica y de la evident immoralitat en la realisació del mentat sacrifici; no 'ns esforcém en provar que lo natural en la cristianament regenerada. Margarida Gautier, fóra 'l retirarse á un claustre y no martiritzar, ab nous escandalosos pecats, l' ánima del bellíssim enamorat; fem, en pochos mots, abstracció de que 'l fí no justifica 'ls medis: nostres objete es consignar que la Pezzana es igualment artista soberana quan en la obra de Belot retrata la passió desordenada que viu ultratjant, per terminar en bojería, que quan en la de Dumas, personifica la passió enfrenada per la virtut, sofrint una tempestat d' ultratjes per acabar en resignada mort. Sí: lo talent incomparable de la Pezzana igual pinta á la dona satánica qu' á la pecadora convertida en ángel d' amor y de perdó. Per çó, 's compren perfectament que 'l públich, qu' omplí de gom á gom lo Teatro Principal la nit del benefici de la notable dama, coronás ab una ovació completíssima la representació, fent participant del triunfo al jove actor Fabri, que demostrá possehir un gran cor saturat de passió y de noblesa y un envejable domini de la escena en l' esclat de sentiments los més antitétichs.

Terminém ja aquesta ressenya, resúmen en que tal volta oblidém obras que, com *Amore senza estima*, mereixerian de nosaltres alguna consideració, si no temessem abusar de las condicions especials de LA RENAIXENSA y de l' amabilitat dels lectors.

La tragedia *Maria Antonieta*, ab que ahir se despedí del públich d' esta ciutat la companyía italiana, no posa ni trau gens de gloria á la última ni á sa directora. La obra comensa per portar un titol que no li escau, ja que més bè deuria pendre nom de Lluís XVI ó ésser, al ménos, comprensiu de la esposa y del espós. Veritable llissó

d' historia, ó série de sis conferencias en altres tants quadros, que abarcan altres tants ó més anys, la obra á que 'ns referim adoleix del gros defecte d' un paralelisme d'afeccions, de situacions y de catástrofes qu' estragan l'ànima de las personas incondicionalment sensibles, y amohinan als espectadors que no saben entregarse, sense reflexió, á la corrent que fa brollar l' autor d' una composició qualsevulla. Afegéxis á n' axó lo escassament en-sajada que 's presentá la tragedia, la necessitat de que alguns actors haguéssen d' encarregar-se de varis papers ben oposats entre sí, y la de que hagués de sortir molta comparsería, y 's compendrà (molts més rahons apart) que 'l talent de la Pezzana sóls en contats passatjes lluhís ab l' acostumada brillantor, com en certas escenas y singularment en las de despedida, se distingí 'l senyor Lollo.

Encara que la representació de la tragedia en que'ns hem rápidament ocupat únicament per haver siguda la darre-ra, termená á una hora molt avansada de la nit, bon aplech d' entussiastas de la Pezzana, reunits en lo vestíbul del Teatro, demostraren modesta pero entussiastament á la brava artista, que avuy com sempre ha sigut estimada en lo molt que val, y que més tart, com als dias següents de sa primera sortida de Barcelona, será anyorada de tot bon cor.

¡Tandebó se realisessen las esperansas concebudas á última hora d' ahir relatives al retorn y llarga estada en Barcelona de la benvolguda artista!

J. RIERA Y BERTRAN.

Barcelona 26 de Mars de 1877.

MESSALINA

ESSALINA es gran quadro d' una época de horrible, tristíssima decadencia, trassat á la llum d' una inspiració vigorosa y ab noble y elevada mira. S' hi nota potser l' ausencia de veritables emocions dramáticas, d' aqueixa lluyta eterna entre 'ls dos alts móvils de las accions humanas: la passió y 'l deber, que tant dirigeixen l' acció general del drama, com los actes particulars dels personatjes, regnant alternativament en llurs esperits. No: en lo drama del senyor Cossa semblant lluyta no existeix. Dos caràcters sols protestan débilment y s' enlayran un moment ab noblesa demunt tanta abjecció. La mort de Valeri, lo plany dolorit de la jova cristiana son los únichs homenatjes á la Virtut. Los altres, marcats en lo front ab l' estigma del oprobí, dormint envilits en lo fondo del quadro ó arrossegats per fatals passions, remóuhense, en primer terme, inspirant horror é invencible repugnancia á cada pas, ensemps que afalegant lo sentit ab bellíssimas frases.

Afegéxishi una exactitut, una riquesa de detalls y una veritat històrica que concorren á la expressió d' un pen-

sament dominant,—esfors vigorós del enginy qu' evoca ab la lira de Talía tota una societat sigles há soterrada en sepulcre d' un passat llunyá,—y será possible compendre qu' aquesta obra origini contraris judicis; que, admirant al poeta y al aficionat als estudis històrichs, repugni al espectador afanyós d' emocions puras ó esporuguit devant las nuelas de la cópia.

Altremment, sembla que l' autor haja trobada complacencia en agrupar en un sol llens la pintura exacta dels deplorables efectes del sensualisme sens fré y de l' abjecció sens cástich. Se diria que, justament indignat á la manera de Tácit, al veure tant fonda decadencia, ha sentit irritant desitj d' oferir al públich aquell dolorós espectacle com alta ensenya y pavorós exemple. Petjant tota mena de tradició literaria, no contemporisant ni un moment ab nimis temors ó lleys convencionals, ha gosat introduhir un alarmant realisme en lo ja abandonat camp de la tragedia clássica, esclava del *bon gust* y de la més rígida honestitat. No 'ns atrevim á judicar esta nova tendencia: deixarém qu' altres discuteixin si 'l medi artístich empleat es acceptable ó digne de censura, pera limitarnos á manifestar que la impresió moral de la obra es profunda y enérgica; la cópia grandiosa y la versificació y 'l diálech casi sempre bells é inspirats. Si, com anteriorment afirmám, l' autor se proposá al mateix temps que un fí artístich un fí superior y moral, pot assegurar-se també, sens vacilació, qu' aquest se logra: l' horror y l' amargura s' apoderan del auditori desde 'l moment en que se li presenta vilment abandonat lo cadáver d' un emperador fins que, demunt altre cadáver d' una desgraciada, llensa son darrer y amargant sarcasme la musa irritada del poeta.

No pot negarse, empero, que tant inapreciables qualiltats, formant com lo mantell esplendorós d' una rica imaginació, tot just bastan á cubrir la cópia massa real d' una realitat més repugnant encara. La veritat històrica no es devegadas la verossimilitut artística; algunas situacions son excesivament violentas pera ésser toleradas;

alguns caràcters—sobre tot lo de Claudi,—inspiran menyspreu tant dominador, que arriban á ésser insostenibles. Carregat ab lo pes de sa imbecilitat y del oprobí, una imperceptible línea 'l separa de lo ridícul, y encara que sembla que 'l poeta volgué ab osadía perturbar la monòtona magestat de la tragedia, introduhint en sas armonías acompassadas l' accent de lo *trágicamente grotesch*, si se 'ns permet la frase, tal volta sa tentativa pot ésser senyalada com poch digna d' imitació.

Una figura principal y grandiosa ressalta en primer terme com personificant tota aquella época y contribuhint poderosament á la general degradació. Tremolan tots á sa vista; sas lúbricas passions encenen per tot allá hont passa flama devoradora; envileix al poble, obligantlo á acceptar sos veleidosos amors; perverteix als cortesans, ensenyántlos hi, ab l' exemple, la hipocresía y la perfidia; sofoca l' única veu que s' alsa ab l' assassinat, y mor, per fí, assassinada també, embriacada d' odi y coratje, víctima d' una corrupció que fomentá ab sos escándols.

Y aquesta figura principal que dóna son nom á la obra, agrupant al entorn séu tots los elements trágichs de la última, no amostra certament en sas fesomías los signes de la tragedia tal y com la concebim. Sa vehement passió está faltada d' aquella grandesa que tant condudeix al sacrifici com al crim; que vacila, gemega, y cau subjugada ó s' axeca vencedora; es la passió de la mundanal dona malditissa que 's recrema en frenétichs desitjos, magnetizada per la forma, y, valentse de sos atractius pera conseguir los fins més innobles per incidentals y passatjers que sian, alsa 'l front ab inaudit descaró y passa de la tendresa al odi, de la violencia á la carícia, d' una franquesa grossera á una refinada hipocresía, sens grandor y sens fré.

Tal es, en nostre concepte, la viva personificació que 'l talent de la senyora Pezzana oferí en lo prosceni á un públich fascinat; tal es l' interpretació que dóna á son paper, interpretació que 'ns sembla la exacta del pensa-

ment del autor. No hem vacilat en escriure las ratllas anteriors recordantlas fins després d' haver assistit á una segona representació, en que, per causas de nosaltres ignoradas, la insigne artista presentá á Messalina baix un aspecte més ideal, velant lleugerament alguns efectes dramátichs. En la primera representació del drama 'ns causá més fonda admiració. Duenya absoluta del misteriós secret de totas las arts, á totas demanava son tribut pera realzar la creació del poeta, y, palpitant de vida y de passió, la veyam travessar pèl prosceni, estátua animada, magistral pintura; enérgica, rápida y exacta en l' espressió dels afectes, que semblan devegadas la veu de la súbita inspiració, y altras lo resultat d' un conciensut estudi que revela al espectador lo pensament del poeta y 'l talent de artista.

Notárem, ab tot, certa monotonía en sa declamació, com si l' indisputable coneixement que poseheix de sas ricas infleccions no fos bastant á salvar l' etern escull del endecassílabo clásich que invita á una entonació musical y allunya de la naturalitat. Lo violent y fals de las situacions se superposa, además, en alguns passatjes á sos esforços, com en lo final del acte segon y en una escena del quart hont, abandonada d' un modo incomprensible per son nou espos, vanament prova detenirlo.

Dels demés actors no 'n farém menció especial per no prolongar la present revista. Secundaren alguns degudament á sa companyera, principalment lo senyor Mancini en son difícil é ingrat paper, y 'ls altres se limitaren á recitar ab énfassis inoportú los bellíssims versos del drama.

JOSEPH IXART.

LA MANIFESTACIÓ
DE
PRODUCTOS CATALANS
EN LA
UNIVERSITAT NOVA

LEGÍTIM orgull y grata satisfacció sentim avuy que 'ns toca parlar als lectors de LA RENAIXENSA de un fet que tant honra á nostra terra, y á Barcelona en particular, com es l' ostentació que de sas forsas productivas ha fet aquella al festejar á S. M. lo Rey D. Alfons XII, que ha vingut á visitar la nostra Capital, durant lo present mes de Mars.

De segur que ni las meteixas personas que tingueren tant felís pensament presumiren l' éxit ab que havia de realisarse, y per aixó impresionada sens dubte la Comissió per aquest temor, doná 'l modest nom de *Manifestació* á lo que ha sigut una espléndida *Exposició* de tots los productes de la activitat del pais.

Y al dir espléndida, compreném en lo mot no tant solament l' idea de varietat y riquesa de objectes, si que, y

especialment, volém significarhi lo bon gust y la artística tendència que s' ha manifestat en tots los exposats y en la generalitat de las instalacions en que 's presentavan. Al que conegués lo despertament artístich de Catalunya, y estés enterat de las variadas manifestacions ab que 'l traduheix diariament lo triat aplech de nostres artistes, no podia venirli de nou, al saber que dirigiren sa ornamentació personas tant competents com los Srs. Rogent, Soler y Rovirosa, Font, Mirabent y Serra, l' exquisit gust ab que estava presentat tot lo jardí anterior al edifici ab sa marquesina de dibuix elegant y capritxós, per entremitj de la qual, y desde la part exterior, se veyia lo potent salt d' aigua del surtidor del manantial de Dos Rius; ab sos dos grupos laterals format l' un per la primera locomotora que corregué á Espanya, sobre d' un grandió pedestal simulant l' arch d' un pont de pedra, y ostentant l' altre una pirámide de carbó dels criaders de Sant Joan de las Abadessas en la qual s' obrian las bocas de duas minas perfectament representadas; lo vestíbol ab sas instalacions agrícolas; la escala convertida en un Museu d' obras d' art adornat ab magníficas plantas tropicals; lo jardí posterior ab son surtidor de remorejants cascatas; y en fí en tota la distribució dels productes per los espasiosos ambits del edifici; mes lo que devia causar, y ha causat en efecte universal admiració, ha sigut veure aquest meteix sentiment estétich revelat en la inmensa majoría de las instalacions, y demostrat casi per tothom, desde l' industrial extractor de primeras materias fins al fabricant y l' artista que 's troban en la mes elevada escala de la producció.

Eix, que ha sigut lo carácter dominant de la *Manifestació*, ha posat de relleu als ulls de tothom la influencia que tenen las corrents civilisadoras quant troban un poble capás d' apropiárselas y de revestirlas del segell de sa genialitat.

Entrant ja en la part descriptiva de nostre treball, devém, abans de tot, justificar lo carácter de generalisació que aném á donarli, per lo limitat espay de que podém

disposar, y per las condicions d' aquesta Revista, que no permeten fer una ressenya tant detallada com requeriria l' importancia del objecte.

Seguirém la ruta marcada en lo meteix edifici, y després de donar una ullada sobre las ricas coleccions de carbons y altres minerals, de aradas y maquinaria aplicable á la explotació de la terra dels Srs. Puig, Esteba, Roff, Colls etc., de exemplars de arbres de bosch de Moretó y Pradell y plantas, entrém en lo vestíbul ahont veyem en primer lloch, mirant simultáneament á un costat y altre objectes pera marineria y construcció de barcos, y olis, vins y altres caldos exposats per culliters tant coneguts com los Srs. Monmany, García, Porcar, Gil, Vilaret, Pedrosa (Castell del mas) y altres, descollant especialment la instalació del *Centro agrícola del Panadés*. Segueixen, anant cap al pati posterior, y abrassant la galeria d' aquest coleccions de fruytas, cereals y llegums de Casanova, Rovira, Doderó, Llampallas, Montagut, etc. etc., adobs artificials, máquines agrícoles y en general una munió d' exemplars que podan donar clara idea de lo que es la agricultura en nostra terra. També la ciencia del conreu del camp hi está representada per varias memorias de diferents autors, com los Srs. Ruiz Amado y Gispert y exemplars de las duas publicacions la Revista de l' Institut agrícola, y del periódich catalá *L' art del Pagés* que dirigeix nostre colaborador D. Francisco Xavier Tobella. Com á especialitat eran de veure unas patatas conreadas, per en Creus de Vilanová, qual llevor dona duas cullitas anuals, y un cep de divuyt raims tendres conservat, per lo Sr. Llampallas.

Encaminantnos al pati de la dreta, trobém en lo corredor que hi condueix exemplars de fustas, objectes d' esparteria, suros etc., y ja dintre se 'ns presenta tot lo referent al ram de construcció com es, obra de tota classe y objectes de gerrer, dels Srs. Tarrés, Fita y Maciá y C.^o, pedra artificial, entre la qual crida l' atenció una perfecta imitació de la pedra de Girona, mosaichs de Llevat de

Reus, paviments de fusta d' una perfecció notable de Don Francisco Rossell, pessas de ferro de la ferreria de *Nuestra Señora del Remedio* dels Srs. Girona, un mostruari ben dispost de tot lo que 's fa en los tallers de D. Epifani Robert, los escelents treballs de serralleria y especialment de panys y caixas de ferro dels Srs. Codina y Mañach, tubería de Soujol y Janoir, teulas de cristall, aparatos pera gas y cuynas econòmicas. En lo local d' una classe contigua á dit pati, hi ha la exposició particular que ha format de tota mena de sos productes la ciutat y comarca de Vich, los quals no pogueren distribuirse per estar ja molt avansats los treballs quan arribaren los objectes. Allí 's veuen escelents productes agrícols é industrials, descollant entre aquests pells per guanteria, sellas pera montar, adornos de fusta, teixits de llana y fil, etc. En la sala que antecedeix á la de Vich hi ha una bonica exposició de objectes de guix del Sr. Luchesi, cristalls de totas menas de Amigó y adornos de escultura de talla.

Lo pati de la esquerra es lo destinat á la maquinaria, y á fe que causa magnífich aspecte l' agrupament d' aquells treballs de ferro d' una perfecció estremada y de una pulidesa que admira. Allí 's presentan en honrosa competencia *La Maquinista Terrestre y Marítima* ab sas máquinas de vapor, entre ellas una del sistema Corlis, ab las de Alexánder germans, las turbinas de Planas y Junoy de Gerona, las de aplicacions varias de Valls germans y altres no menys excelents. Completan la secció objectes de goma, cordas, pessas de terra refractaria de 'n Cucurny, veyentse en lo correder que conduheix á aqueix pati uns elegants exemplars de cotxes ja construïts, y altres en vias de construcció.

Al pujar la escala, que fa honor al arquitecte de la nova Universitat, contemplém no mes que de passada lo sorprenent conjunt que ofereix, puix ja veurém las obras d' art que la decoran en sa secció corresponent, y entrém en lo corredor que dona comunicació á las galerias del primer pis. Desseguida podem visitar la sala Museu d' histo-

ria natural de la Universitat en qual galeria superior s'ha format una exposició de papers pintats. Eixa visita nos donará ocasió de veure escelents exemplars de tota la escala Zoológica, entre los quals ocupa 'l primer lloch l'esqueleto d' una ballena qu' ompla tot l' ambit del saló.

Tornant á sortir d' ell, dirigimnos á la galeria alta del pati de la dreta ahont hi ha exposats productes químichs y farmacéutichs dels Srs. Arola, Domenech y Aguilar; las famosas pintas pera teixir de la fábbrica de Carreras y Alberich; llansadoras, cuyros adobats ab tres dias per lo intelligent catedrátich de la escola industrial D. Damás Calvet segons un nou procediment, articles de cereria, objectes de goma elástica, tintas, calsat etc. etc., aixís com materias alimenticias de totas classes en las que sobresurten las xocolatás de Ametller, Company y fill, y Juncosa que ostenta una luxosa exhibició, y las conservas de totas classes de Luna.

En la sala del Museu anatómich que dona á aqueixa galeria, s' hi han reunit las obras literarias y científicas que son en sa major part produccions dels individuos que componen lo claustre universitari. Notarem especialment en aquesta secció un ben dispost quadro en que 'l conegut literat D. Marian Aguiló te exposadas algunas fullas de sas publicacions *Biblioteca catalana*, *Cansoner* y *Bibliografía catalana*, obra esta última premiada en públich certámen y que fa molts anys estant esperant ab dalit los amants de nostras lletras; y un magnífich projecte de restauració del Monastir de Ripoll fet per l' arquitecte Don Elías Rogent.

En altres salas que donan també á la indicada galeria s' hi troban mostres de las excelents encuadernacions de Domenech, impresos de Ramirez y C.^a, un gran quadro en que la Societat Heliográfica, novament constituída, exposa magníficas probas de sos treballs que no hi ha dupte han de tenir una gran importancia pera la difusió dels coneixements artístichs per medi de la reproducció inalterable de monuments, quadros y altres obras d' art; mostres de

treballs de las escuelas públicas y particulares, materials de ensenyansa de Fatjó, Bori y altres figurant en primer lloch lo exposat per los Srs. Bastinos que causá una agradable impresió á las personas que, com lo meteix Ministre de Foment, ignoraban los progressos que en son ram havia fet aquella casa que pot ja competir ab las que mes elements tenen en l' extranger.

Després de haver recorregut tota la part dreta del primer pis, dirigimnos á l' esquerra per lo llarch corredor que uneix las duas galerías y en lo qual s' obra la elegant porta del saló de graus. En dit corredor trobem superbas instalacions de manguiteria, entre ellas la de Priu, géneros de Verdereau, una grandiosa instalació de camisería de Conde, Puerto y C.^a, una variada colecció de màquines de cusir de Escuder, transparents y vidres glassats y pintats.

En havent donat la volta per la galeria alta del pati de la esquerra ahont hi ha varietat d' articles, com papers de la Gerundense y Capdevila y altres reputats fabricants, joguinas, articles de seller, de llauner, botons, capsas y altre varietat de objectes análechs, y després de fixarnos especialment per son caràcter típich en la instalació que porta lo retol catalá: *Especialitat en objectes de canya del país, única en son género. Son autor en Pau Montellá de Puigcerdá*, entrém en las espayosas salas que rodejan dita galeria, ó sia tota la part de ponent del edifici, y 'ns admirarém davant de la faustuosa demostració que de son valiment ha donat la fabricació catalana. Allí las instalacions de filats y teixits de cotó de la *Igualadina algodoner*a y de Batlló; las panas ó velluts de cotó de Flaquer y C.^a, (sucessors de Güell) y de Parellada; los teixits de punt de Masoliver y C.^a; los estampats de Ricart, La España industrial, Achon, Fills de Juncadella y Monteys, ab sa especialitat acertadament presentada de mocadors ab dibuixos vermells tant usat per nostres pagesos y menestrals; los velluts de seda de Barrau; los teixits de seda de Borrell y Pujadás, Reig y Malvehy, que presenta pessas

d' una perfecció suma; la grandiosa instal·lació de les alfombras, cortinatges, etc., de Sert germans y Solá que ocupa tot un departament; les blondes de Pí y Solanes y de la viuda y germà de Joseph Fiter presentant aquests últims exemplars ab dibuixos de varios colors únics en son gènere; los panyos de Sabadell y Tarrassa (que no cabent en los locals de aquella part de edifici abrassan també part del saló de graus) de Amat, Vieta, Serret, Galí y altres; tot aixó, junt ab les luxoses sombrillas y paraguas d' en Cuadros; mostruaris d' ebanisteria de gran riquesa de Bonastre y Feu, Baixes y Busquets germans; ab pianos de Bernareggi y C.^a, Reinard y Maseras y altres d' acreditadas fàbricas, forma un conjunt que deixa l' ànim agradablement sorprés y causa entusiasme al fill de la terra, al veure la perfecció que en aqueixos rams s' ha alcançat.

Acaba la secció de teixits y filats en una estancia destinada exclusivament pera la rica colecció de vestiduras sacerdotals qu' exposa lo vigatà Pere Rota, y desde ella s' entra en las salas destinadas á las Bellas Arts, ocupant un corredor intermedi tots los objectes que, com treballs premiats, planos geològics de la Provincia y de las casas pera recompensa á obrers, exemplars de memorias, etc., exposa la Societat Barcelonesa d' Amichs del País, en qual corredor se troba també lo plano de l' Estat actual de Barcelona y sos aforas que acompanya l' última guia del Señor Cornet y Mas.

Ocupan la primera sala de Bellas Arts, los projectes arquitectònics que portan firmes tant competents com las dels Srs. Mestres, Rogent, Villar, Robert, Font, etc., completantse ab los que del edifici de la Universitat y detalls del saló de graus hi ha exposats en aquest mateix saló; y segueixen las de escultura y pintura que abrassan també tota la escala veyentshi estàtuas com la *Pietat y Bellesa dominant la forsa* de Venanci Vallmitjana, lo *Torero* d' en Nobas y altres treballs de joves tant distingits com Pagés, Fuxá y Flotats, y quadros tant celebrats com

los d' en Clavé, lo *Judas* d' en Caba y son contrincant d' oposició lo de 'n Gomez que hi te també *La poncelleta*, unas excelents alegorías de la familia catalana d' en Mirabent, marinas d' en Urgell y en fi altre munió de importants obras d' en Vayreda, Ferrán, Martí, Rabadà Serra (Jaume) etc., completantse aquesta secció ab las fotografías exposadas per Martí, Napoleon, Cantó, Mariezcurrena etc., en una sala pròxima al pati de la esquerra.

En dos dels salons que abrassa la Pintura hi ha respectivament las escaparatas ab las instalacions dels coneguts argenters Srs. Masriera y Carreiras quals obras se distingeixen per sa riquesa y elegancia tant acreditada, especialment las dels primers que presentan entre altres un perfectíssim retraro del Rey en esmalt.

Sols nos resta pera finalisar á aquesta breu ressenya parlar del adorno del local que 's destiná pera donar á S. M. lo banquet ab que se l' obsequiá en sa visita á la Manifestació. Lo elevat saló, ab llum zenital, está ornat en tot son voltant desde terra fins á mitja alsada per un sens fi de magnífichs exemplars de plantas d' ornament y de olorosas flors que serveixen de fons á aparadors ó bufets de riquíssima vaxella y objectes de bronzo daurat, y en sa tetera s' alsan duas pirámides de tota classe de fruytas fetas ab gran art, tot de fábrika y producció catalana. Se veu ademés en dit saló un colossal rellotje de complicadíssima maquinaria y dos canalobres de molt bon gust y gran riquesa.

Tal es en resúmen l' impresió que 'ns causá la visita de la Manifestació de l' Universitat, digne en tots conceptes de la fama que nostra pátria s' ha conquistat en las honorosas lluytas de l' inteligencia y del treball.

A. A. P.

Barcelona Mars de 1877.

SALOU

EU's aquí 'l nom d' un lloch bonich y delitós com poch's pug'a havernhi. Respecte á Salou succeheix com en totas las altrás cosas y llochs d' Espanya; tenim sitis bellíssims, paissatges de primer ordre, montanyas y valls que res deixan que desitjar, platjas incomparables, y parlém de las montanyas de Suissa y de las platjas d' Italia; pero 'n parlém com si las nostras no tinguessin res d' agradable y res digne de lloansa. ¿Per qué no recordarnos de nostras montanyas y de nostras platjas? ¿en qué consistirá que 'ls espanyols, tatxats de lleujers y vanitosos, alabém tant poch á nostra pátria? ¿per qué som tant diferents dels fills de las altrás nacions, en especial los francesos y 'ls italians, per los quals no hi há res més bonich que sas pátrias respectivas?

Escoltáu á un francés, qualsevol que siga, y després d' haverlo escoltat, quasi os convenceréu, per poch entusiasme que tingau, que Fransa es lo millor país del mon; allí no hi falta res; la naturalesa y l' art han escullit á Fransa per posarhi llurs millors tresors. Escoltáu á qualsevol italiá, á qualsevol portugués, y 'n deduhiréu lo mateix respecte á Italia y Portugal. Però nosaltres ho fem al revés; tot se trova al estranger y res á Espanya; ¡oh! ¡l' art! al

estranger; ¡la ciencia! al estranger; ¡la política, l' administració, l' oratoria, lo teatre! al estranger; en quan á paisatges, á ciutats, á llochs bonichs, no cal dirho; aquí no tenim res; al estranger es ahont se troba tot axó en grau elevat. Bé es cert que tenim rahó moltas vegadas, pero no sempre, y per lo tant cal no esser exagerat, y dar á cada hú lo que sigui séu. *Jus suum cuique tribuere*; es un dels principis capitals del dret. Crech que á Espanya tenim bellesas de primer ordre, sobre tot respecte á las obras de la naturalesa; en quan á las obras que dependeixen del home, ja hi há més que parlar.

Deixant apart tals consideracions, que no hi venen malament, torném al comensament d' aquest article, que no es pas un article monogràfic, ni històric, ni geològic; té de tot, pero una petita part de cada cosa; es purament un article d' impresió.

Salou, com he dit, es un dels llochs més bonichs d' Espanya; ¡qué dich d' Espanya! un dels més bonichs en son gènere. Tots los que llegiu aquest article ja n' haveu sentit parlar, però de segur que no tots lo coneixeu. Donchs bé, vaig á veurer si puch donárvosne una idea.

No cal comensar dihent ahont es Salou; tots sabeu qu' es prop de Reus, á vuit kilòmetros de la ciutat, entre Tarragona y Cambrils. Geogràficament Salou es notable per son golf; històricament, es célebre per haver sigut lo punt hont s' hi va embarcar lo rey En Jaume, primer d' aquest nom, per anar á conquerir als alarbs lo regne de Mallorca. En quant al golf, no crech que siga més bonich lo de Nápol, tant vist desde terra com desde mar; lo paissatge no pot ser més pintoresch y 'l cop de vista que presenta no pot ser més encantador. ¿Hi há tom més graciós que 'l del golf, que per una part, la del sud, remata en las altas montanyas del Coll de Balaguer, y per l' altra part, en la punta de la montanya hont hi há la renomada Farola, que aixís se la coneix—com si no n' hi hagués d' altra—en tot lo camp de Tarragona? En quant á la part històrica per la qual es célebre Salou, ¿quí no la

coneix? no cal parlar donchs del poema de la conquesta, que han immortalisat la tradició y la poesia.

Se conta que antiguament, molt antiguament, avans de que 'ls romans entressin á Espanya, hi havia una gran ciutat que s' estenia desde 'l lloch que avuy ocupa Salou fins al que ocupa Vilaseca. Aquella gran ciutat s' anomenava, més ben dit, l' anomenan los que ho contan, Galípolis. Mes tart fou destruïda y 's redusqué á una petita ciutat cap á la part de Vilaseca, y quan los romans vingueren ja trobaren á Salou una vila que anomenaren Salauris y de la qual encara 'l lloch conserva 'l nom. En molts llibres llatins se parla de Salauris y especialment en lo poema titolat: *La derrota de Pharsalia*.

Com ja he dit, no es lo méu intent fer la historia detallada de Salou; sols vos diré que després de l' época romana Salou va perdre una mica sa importancia, que la torná á recobrar durant l' Etat Mitjana, més com á port que com á vila, y qu' era tal la d' aquell que competia ab los millors del Mediterrani. Poch temps després de que 'ls cristians llensessin de la terra als alarbs, comensaren aquestos á dedicarse á la pirateria, tant per destorbar lo comers y enriqueirse ab nostres tresors, com per atacar de sopte á una vila ó á tota una comarca y endurse'n rich botí de donas que tancavan al serrall y de presoners que tancavan en foscas presons d' Alger. Per oposarse á tant soptadas invasions, calgué aixecar de quan en quan en tota le costa espanyola que dona al Mediterrani, petits castells anomenats vigías, desde hont se dominava gran extensió del mar y podia, per lo tant, ovirarse qualsevol embarcació pirata que s' atansés. Aquestos castells estavan situats á cada dos kilómetros, poch més ó menys, desde la provincia de Girona fins á la d' Alacant. Més tart, quan la complerta reconquesta feta pe 'ls Reys Católics, los vigías foren continuats en lo mateix ordre fins á la provincia de Cádiz. Avuy de dits petits castells ne quedan poch; los homes y 'l temps s' han encarregat de destruir los que faltan. Ahont quedan en majoría, no

sé per quina casualitat, es en lo tros de costa desde Tarragona fins á Valencia. A Salou hi há encara, st bé arruinat, un d' aqueixos castells-vigías, qu' estavan á rans mateix de la platja. No obstant, lo de Salou, está separat de las onas, com per unas quatrecentás passas, lo qual indica que la terra ha avansat naturalment bastant sobre la mar. Lo castell, com ja he dit, está en ruinas; los murs principals se conservan encara bastant alts y molt dobles; tant, que son desproporcionats, donada la estretor del edifici, que no té més que trenta pams en quadro. Dels trespols interiors no 'n queda cap, y sols se veu en un racó un munt de grossas pedras y de runa que constantment está coberta per l' herba, y fins la primavera no té por de ferhi naixer flors. En un ángul del castell, per la part interior, hi há un tram d' una escala molt estreta y de la qual cada esglahó té la friolera d' un pam y mitj d' alsaria. Se coneix, per la marca que ha quedat en lo mur que la escala arrivaba fins al capdemunt de la torre. Té aquesta una porta molt baixa y duas oberturas petites en la part superior, una de las quals está al costat del marlet d' un ángul, marlet que encara 's conserva quasi sancer. Dels altres tres no 'n quedan més que las senyals en lo mur.

Segons diu equivocadament la gent del país, la citada torre fou feta pe 'ls moros, pus he reparat que 'l poble del lloch hont los alarbs hi dominaren més temps, axaca als moros totas las obras antigas. Aquesta manía naix sens dupte de la fortíssima impressió que 'ls alarbs deixaren en las passadas generacions; qual impressió s' ha trasmés insensiblement de pares á fills.

Tant respecte á la citada torre com á altres llochs de Salou, lo geni popular ha inventat fantásticas tradicions, algunas de las quals encara duran confusament. Anant desde 'l moll á la Farola, vorejant la platja, una mica més lluny del Lazareto, sobre un munt de rocas que 's avansan cap al mar, hi há 'ls fonaments—no m' atrevesch á dir las ruinas—d' un verdader castell feudal. Se veuhen

perfectament los fossos, la divisió d' algunes habitacions y fins lo lloch hont devia estar lo pont llevadís. Allí, donchs, segons una de las tradicions, una bruixa vella hi té encantadas á moltas noyas, desde fa molt de temps, que de nit surten á plorar y gemegar, sense que pugan escaparse. Hi há mariner que diu que las ha sentidas y las ha vistas. L' únich que puch assegurar es que aquell lloch en nit de lluna, es fantásticament bellíssim.

En quant á la posició de Salou, y á l' hermosura de sos camps, y á la suavitat de sas platjas, ¿qué os diré? ja os he dit que podia ben bé compararse ab Nápolis, tant per lo golf, com per lo camp. D' aquest no cal dir sino qu' es una part del camp de Tarragona. Aquí y allá vellanars y oliverars, masos amagats entre 'l fullatge, y per entre mitj, com un teixit de verdas garlandas, las pomposas vinyas que á la tardor regalan la mel que vessa dels pleníssims rahims. De flors, no 'n vulgáu més. Es bonich véurelas quan s' aixecan al petó d' abril. Las que allí naturalment hi surten y s' estenen com bellugosas catifas, son las rabanissas y las campanetas blancas.

Sobre tot, lo qu' es lloch de primer ordre, es lo tros de terra desde passada l' estació del ferro-carril fins més enllá de Vila-Fortuny. Vila-Fortuny es un gran mas, una especie de castell, á dos kilómetros de Salou, anant cap á Cambrils, situat entre boscos de pins altíssims, á la mateixa vora del mar. Es lo siti més delitós que pugáu arribar á figurarvos. Allí hi van collas dels pobles vehins, principalment de Reus, á ferhi dinars o berenars y á passarhi alegrement lo dia. ¡Oh! ¡De cuántas escenas d' amor y d' amistat y de franch esbargiment son testimonis aquells vells pins!

Salou avuy es menys que poble; se reduheix á un carrer molt ample de casas de bon aspecte, de las quals las més están tancadas durant l' hivern. Las pocas familias qu' hi viuhen son familirs de pescadors. Hi há un gran edifici al cap de vall del carrer, donant á una esplanada que toca ab lo moll; aqueix edifici es l' Aduana,

que no serveix. Desde la torratxa de l' Aduana lo cop de vista es magnífich. Se veu tot lo camp de Tarragona, una infinitat de pobles y de masos que s' estenen, aquells com á remats de bens, aquestos com á coloms ajupits á l' herba, y 's veu sobre tot, destacantse perfectament de la montanya y dominant lo quadro, lo campanar de Reus. Per la part de mar la vista es també superba.

En l' esplanada, entre l' Aduana y 'l moll, hi há un edifici aislat que té per nom la Capitanía. Allí hi há constantment un petit destacament de carabiners. Lo port no té cap importancia. Ne tenia al comensament d' aquest segle y s' hi van gastar molts diners; testimonis ne son los restos de las obras que s' hi féren. Avuy tot está descuydat, y la part de moll qu' estava feta, va destruintse de mica en mica á cada hú dels batements de las onas que 's fican entre las pedras y las esbarrian. Lo moviment mercantil sé reduheix á unas quantas barquetas de pescar.

Moltas vegadas m' he preguntat: ¿per qué si la naturalesa indica que á Salou hi pot haver un gran port, los homes no han d' ajudar á la naturalesa? ¿per qué 'ls homes no han de fer aquell port? ¡Ah! Es que á Espanya tot ho fem al revés; fem las cosas allí hont no han de ser y deixém de ferlas allí hont han de ser; un ezeemple: un riu petit y sens importancia com lo Manzanares té deu ó dotze ponts magnífichs; un riu caudalós é important com l' Ebro, té tres ó quatre ponts dolents. Com aquet podria citar molts ezeemples.

Una observació y prou. Crech que si Salou fos en qualsevol altra nació d' Europa, tindria fama com un dels llochs més delitosos del mon; l' art hauria ajudat á la naturalesa, y aquestas duas deesas haurian fet ensemps una obra mestra. Avuy Salou no té gens de fama, ni sisquera á Espanya.

J. MARTI FOLGUERA.

LO CABO PERILLA

QUEIX era 'l méu nom de guerra, cuan un orador il-lustre 's va encarregá de ferm' compondre que la filosofia 's podia apendre molt bé sobre las pots dels llits del quartel. Y aixís era en efecte; perquè vaig filosofar y vaig apendrer més metafísica pràctica en los cuartels que no en los llibres del Estagirita.

García—que així 's deya 'l *primero*—m' ho va indicar ab una frase profunda que va sortir de sos llavis ab motiu de ma gorra de quartel.

Es estreta,—li vaig dí ab candor d' un quinto ó tal vegada ab la profunda intenció d' un estudiant (no me 'n recordo bé).

Ada—esclamá ell, acompanyant l' acció á la paraula—*ella de por sí se ajustará. Aquí todo ha de venir bien, quieras que no.*

Y tenia rahó que li sobrava.—Al cap d' un quant temps aquella esquifida gorra de munició queya garbosament sobre la meva orella dreta, y l' ampla xaqueta s' ajustava de la manera més gaya sobre 'l méu cos, causant ¡ho diré sense orgull! l' admiració de las criadas y de las cambres del mercat de Sant Joseph.

¡Oh, poder del temps y de las costums!

Perilla—'m deya 'l méu *primero*, buscant un calificatiu á la meva lutzana sedosa y esquifida,—*así me gusta, vas volviéndote un muchacho apañado, con más astucias que un sargento de brigada y más floeos que un memorialista.*

Aquellas ciscunstancias van ser las que 'l varen decidí á que li fés las cartas amorosas; correspondencia que en las companyías se dona al que escriu ab més gracia y lleugeresa, mediant módica retribució, y que generalment solen tení los barbers, ó algun pobre estudiant de teología, á qui la miseria ó *un amor desgraciado* portava en altres temps al servey del Rey.

¿Tractaré de contarvos, fil per randa, 'ls giros, las variants, las figuras y modismes, que surten del *pregon* d' un amor soldadesch? Aquell *sabrás, vida mia, y aquell altre adoradísimo é idolatrado tormento de la pena y angustias de mi pecho, y ya sabes que no te olvidará ab ántes verte que escribirte y ántes besarte que verte!*... Bé es vritat que hi há sargentos aixerits que ab aixó d' escriure cartas, poden havérselas ab lo més *leido y escrito*.—*Con valor y buena letra Napoleon fué emperador*, aixís me deya en Martinez, 'l *primero* més *rata* que he conegut per aquellas cuadras. Pero lo qu' es cert y positiu qu' en Góngora mateix s' haguera trovat perdut en aquell laberinto de paraulas amorosas, ahont anavan barrejadas lo *sol y la luna, el fuego y las penas, la llama amorosa*, y que trovan digne eco ab las contestas de las respectivas Leonors, de que la guerra ha poblat bastantas vilas de Catalunya...

¡Flaquesa humana! Sempre foren las donas amigas dels colors vius en lo género de bayeta...

*
* *

Moltas cosas podria contarvos de ma vida de soldat.
Las primeras impresions en la vida son las més penosas.

Per aixó jo guardo aquestas que us conto y forsas altres, que 'm callo en lo més fondo del méu cor.

Més enllá del passeig de Sant Joan hi há un replá, hont mos passos han midat la terra cantant l' *uno, dos*, á la veu del cabo Jimenez, que de tant en tant ens aturava y exclamava atupant l' ayre ab sos brassos de molí:—*Rabia, más rabia; coger el suelo con la pisada, oido á la voz, tacto de codos, la vista veinticinco pasos al frente, alta la cabeza, el pulgar junto á la costura del pantalon, tendidas las rodillas, la punta del pié al frente.*

Lo qui escriu aqueixas ratllas deu dirvos que ha estat *instructor*, sense abusar tant terriblement de la gramática.

Bé es cert que per entendre's ab un *peloton* lo que 's necessita es estar al corrent d' aqueixos llochs del llenguatge; llochs que son de bastant efecte y que la práctica ha sancionat. *Dende que ven mi figura, ya entran en el paso; porque acompaño la voz con el movimiento y mis caderas indican los tiempos á pié firme.*—Aixís ho deya un malaguí aixerit, qu' en lo pati d' un cuartel repartia 'l temps *tomando la mañana* (?) y ensenyant lo pas.

Aixó de *tomar la mañana*, es una cosa que segurament no capiréu.—¿Cóm es posible *pendrer's lo dematí tot sencer*?—*Muy sencillamente*, me deya l' cabo Mondillo, á *copita por hora; seis en invierno y ocho en verano.*—Y se las tombava qu' era un gust, entre l' admiració dels aturdits quintos.

—*Eze cabo Mandillo es el mismísimo demonio*, me deya ab veu aiguarentosa la cantinera; *en sus manos la carne y los garbanzos sufren la multiplicacion de los peces y de los panes, como dice la Descritura.*—*Anda, bruja*, li deya en Mandillo; *bien sabes tú aquel otro milagro de convertir el agua en vino, y el café en agua de chicorias.*

Aqueixas escenas tingudas á la porta de la cantina, entre la fumarel-la del bacallá fregit, los acorts d' una mala guitarra, los crits dels xufleros, los ensaigs de las

trompetas y las monótonas cantúrias de Castella, forman pe 'ls catalans una fastasmagoría estranya.

De nit, la llum mitj apagada d' un quinqué dibuixava penosament, entre 'l fum espessíssim d' aquella cuyná, estranys capritxos sobre las parets dignes del pinzell de Goya, y las grotescas figuras que presentava aquell cuadro vacilavan entre las sombras; y 'ls sons de la guitarra, y lo burgit dels gossos de cuartel, entre 'ls que sobressurtia la veu escardada de *la Petra*, no causavan méns impressió al qui per primera vegada entrava allí.

Los gossos y las guitarras han estat en tot temps la alegría del soldat; mentres aqueixas alegran l' ánima, aquells recrean sens agravar las estretas butxacas.

¡May podré olvidarte, estimat *Mochila!* mort en la tendre flor de la juventut!

Mochila era un d' aquests gossos.

Aquest nom es estilat en las cuadras; porque allí tot se bateja ab armonía ab la situació.

Mochila lladrava als paysans y ensumava las bolas, sabia quinze posiciones militars y lo maneig de l' arma y duya una marmita á la boca ab tota la serietat d' un veterano.

¡Pobre *Mochila!*...

*
*

¡Qu' es trista una nit en los cuartels! Aquella filera de illits que s' extent sota la volta obscura; la llum tremolant de las llántias; sospirs, paraulas mitj trencadas per la son, y lo retrunyidor alerta del centinella...

Us donan una escombria y vetlleu.—Alló es fer la *imaginaria*.—

Si dias avants haveu sentit la veu d' en Vicentelli; si us haveu desllissat sobre las catifas d' un saló estrenyent entre 'ls brassos alguna bellesa romántica d' aquellas d' ulls tristos y bucles d' or; si us haveu encisat ab los dollos preludis de la música y de las paraulas sota hermosís-

sims teixinats; tant y tant més la soletat del esprit se 'ns farà tenebrosa; tant més gréu y penós lo silenci que teniu que servir absolutament, sens poder ser sisquera interromput per la natural expressió del sentiment que us afoga l'ànima.

¡Cuántas vegadas seyentme sobre 'l sach endurit de palla, en que 'l méu cos en vá intentava acomodarse, mal cubert per un llensol ménos blanch que 'ls méus cabells, y perduda la mirada per aquellas voltas, ahont algun frare hi hauria plorat ó badallat, veyia correr las horas que marcava una campana de certa celebrada iglesia!...

¡Cuántas, vetllant lo somni d' aquells companys, brandava en l' ayre la clásica escombra d' *imaginaria*, estrany atribut que no pensava pas arreplegar, després d' haver romput tants pantalons á las aulas!

Recordo que molts diumenjes, pujat dalt d' una finestra del cuartel, mirava als noys jugar sota las acácias d' un que fou passeig.—¡Felissos ells! me deya á mi mateix. Tal volta no, com nosaltres, pagarán las consecuencias y los errors de nostres pares!—Y al contemplar de reixas á dintre aquell mon tant joyós, tant indiferent, tant tonto, també no podia ménos de dir un' altra cosa: —En los cuartels s' apren á pensar y, sobre tot, s' apren á sentir...

Lo toch d' oració sonava pausat y vibrant, produhint en nostra ànima un indefinible sentiment.—Las últimas notas se perdian per aquellas dilatadas voltas iluminadas débilment pe 'l crepuscle.

Allavors reasumía ma vida ab un pensament.

Cubrirse, deya una veu.

Y desfilavam en silenci...

*
* *

—*Perilla, Perilla*, me deya en García; *tú enflaqueces y tú te vuelves amarillo. Ese color no es el color que debe gastar un cabo* (ja havia pujat de grau); *porqué un cabo*

ha de ser alegre, ha de comer mucho y querer mucho, y ha de ser siempre fiel al socorro y á las mujeres.

Lo primero tenia rahó; lo gech m' era cada dia més gran y 'ls pantalons més amples.

Pero ¿qué diré á vosaltres, que no haveu viscut en un quartel, cultivant lo tracte ab los grans pensadors y ab los grans poetas, y no haveu aixecat lo cap del llibre pera mirar aquells sostres tant tristos?

Los cuartels desgraciadament tenen l' inconvenient de semblar establiments penitenciaris; convents abandonats en sa major part, ahont s' hi encabeix la gent sens atendre més que á la netedat exterior y no quedantli al soldat ayre per respirar, lloch per mourers, ni per cuidar sos mobles escassos.

Per las altas reixas atravessa penosament un raig de sol, que va á reflectir en las parets tintas de groch, ó bé de color de mangra.—Aquest desentó en lo mon exterior porta ja en sí una tant poca armonía entre las cosas y l' esperit.

Y figuréuse qu' aquest esperit estigui organísat per altres fins.

¿Qu' estrany es que volent ell fugir de l' estreta presó del cos, comensi per aixamplar lo gech de munició y escorre 'ls pantalons?

No obstant, lo méu primero no 's feya aquestas consideracions filosófich-espíritistas, y per aixó 'm deya ab veu severa:

—*Ese color, no es el color que debe gastar un cabo.*

¿Qué havia de fer? Obehir: lo primero tenia rahó; pero 'ls colors, faltant á la subordinació, no van tornar.

*
* *

¿Qué us podria contar més de ma vida militar?

Moltas y moltas cosas, amichs méus; pero ho deixo per un altra dia, si mereixen vostra atenció aquestas pinturas novas en lo género catalanista, que avuy dibuixa ma ploma de soldat.

La primera vegada que 'm vaig mirar al mirall vestit de dos colors, me vaig convenser de que l' home sembla lo qu' es.

La primera vegada que vaig mirar al mon vestit de soldat, me vaig conveñse de que 'l mon es bon xich egoista, per creurer's que l' home es realment lo que sembla.

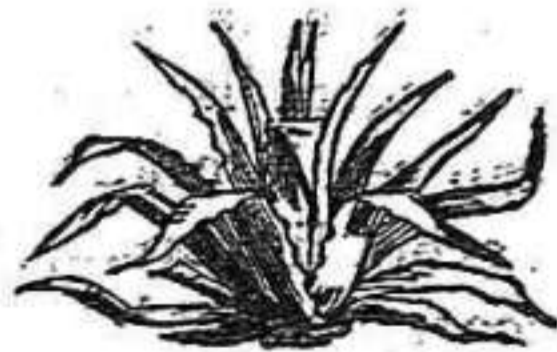
Y la primera vegada que vaig mirar un cuartel, me vaig també persuadir qu' en tot lloch pot l' home ser y valer lo mateix, á pesar de que ell y 'l mon se creguin lo contrari.

Una guitarra hábilment puntejada, me va recordar *un més enllá*, al través d' aquellas reixas.

Lo qui la polsava, cantava ab veu dolorosa una cansó que may, may olvidaré:

Ocho años que largos son,
qué largos son ocho años,
cuando me den la licencia
ya habré visto desengaños!

F. BARADO.

LOS DINERS DE JUDAS

(De Melchor de Palau)

Mal negoci ha fet en Judas;
no més per trenta diners,
s'ha venut l'ànima al diable
y á son Mestre aximateix.

Poques passes n'ha donades
que ja 'n sent remordiment:
—Tornèume á Jesús, tornèumel,
y aquests diners reprenèu.—
A les barbes se n'hi riuhèn
motejantlo 'ls fariseus;
y ell, rabiant en son coratje,
rebat per terra 'ls diners.

Sens sabè' ahont, corra, corra
per camins y camps, arreu,
y á cada passa que dona
sent que dringan los diners;
al passá' un riu, los hi tira,
se 'ls emporta la corrent,
mes al saltá' á l'altra banda
los torna á sentir prop séu.

Dels uns ne compra una corda,
fa un clot y enterra 'ls demés,
sobre son cap veu la branca
qu' un vell arbre li ofereix;
fa un nu escorredor totduna,
y, ficanthi 'l coll després,
si doná l'ànima al diable,
dona 'l cos als esparvers.

Per acabá' ab la agonía
se sotraqueja ell mateix,
mes á cada batzegada
sent dringá' y riure 'ls diners.

F. M.

À UN HÉROE

À MON AMICH JOAN DE ARANA

Estés damunt l' empedrat,
Exop de sang, espitregat,
miráuse'l: lo cap reposa
sobre 'ls cayres de la llosa
que sos punys han desjuntat.

Miráuse'l: per defensá'
vostres furs, brau aixecá
entre pedras y entre runa
aquesta, s' ahir tribuna,
hont avuy té son fossá'.

Miráuse'l!... Ningú m' escolta.
«Deu lo perdó.» Es l' absoluta
que si un, per veure'l, s' inclina,
barboteja de rutina
tot donant la mitja volta.

. . . . .
Ningú ton fet atmirá.
Ningú ta gloria invocá.
Ningú vejé que ta sang
empapada per lo fang,
fos la sávia d' un *demá*.

JOAN PONS MASSAVEU.

LA MODISTA

I

Lo cap alt, cara espressiva,
Lmocador de seda ó sarja
arreglat graciosament,
en un costat la llassada.
Una manta bastant gran
li tapa part de sas gracies.
Uns enaguas com la neu
li surten si 'l vestit s' alza.
Dos ditets de pantorrilla
per sota 'ls enaguas guaytan
com si diguessin mireume...
que no cal qu' ho diguin massa:
Eixas gracies sols las tenen
las modistas catalanas.

II

Quan la veuen pèl carrer
tothom me li diu la seva,
mateix que si l' honradés
sols visqués en la riquesa.
Tots la tatxan, la critican
ó la insultan ó la envejan,
y es que fan com la guineu
quan no las heu diu, són verdas.
Es bèn cert qu' en bosch caigut
tothom procura fer llenya,
com si hi tinguessim un dret
en insultá á la pobresa.
Ella ab gracia baixa 'ls ulls
y d' aquest modo 'ls desprecia;
mentres se quedan mirant
á l' airosa modisteta,
los homes, ab ulls d' amor;
las donas, ab ulls d' enveja.

MANEL ROMEU.

À MA ESTIMADA MARE

Perqué dintre de mon cor
Lo pès de la pena sento?
¿Perqué á tot hora jo esmento,
La tristesa de la mort?

¿Perqué sent tant clar lo dia
Per mí may te llum lo sol?
¿Perqué sempre 'l desconsol
Tant llarga fá ma agonía?

Sempre en mitj de ma anyoransa
Y de tant penadiment,
Floreix en mon pensament
Molts recorts, cap esperansa!...

Recordo 'ls dolsos petons
Embalsamats com la rosa;
Sa mirada carinyosa;
Lo sèu cor, sas il·lusions.

Recordo 'l que m' estimava;
Que per mon amor vivia;
Que ab lo meu sentir sentia,
Y ab mon pensament pensava.

En mitj de tanta ventura,
De goig, de pau y d' amor,
Vingué un jorn, plé de negror
A omplí 'l meu cor d' amargura.

Des d' aquell jorn desdixat
Que arreu trovo desconsol,
Y des d' aquell jorn, el sol,
Per mí no te claretat.

Mes quan sento que ab amor
Algú 'l nom de mare esmenta;
Mentre 'l dolor m' atormenta
Mos ulls esclatan en plor.

Y á cada gota vessada
Mon cor se va revifant
Com flor que s' estés mustiant
Y la banyés la rosada.

Ab fe sentida, ab anhel
Lo cel esguardo, pensant
Que la que jo estimo tant,
Vetlla per mí allá en lo cel.

RICARDO POCH Y CORTÉS.

BIBLIOGRAFÍA

MEL Y FEL.—JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.—Imprenta de la Renaixensa, Portaferriassa 18, baixos.—1877.

Si no haguessem sapigut que D. Joaquim Riera era un dels escriptors catalans joves de més mérit, lo tomet de versos que acaba de publicar ab lo títol pintoresch de *Mel y Fel* nos ne convenceria, que mérit y molt se necessita pera cultivar géneros literaris que no son los que més quadran á las facultats intelectuals d' un autor y ab tot y aixó, tráuren sufficient partit pera que ningú puga girarhi la cara, y, més, pera obtenir algunas vegadas una mirada de delectació y una estreta de ma en senyal de franch aplauso.

Pochs son los qui, com ell, á 21 ó 22 anys que deuria tenir en aquella época, (anys 68 y 69), escriuhen *La historia del siti de Girona en 1809* y *La historia d' un pagés*, narracions plenas de veritat y vessants de sentiment, qual éxit hauria hagut de ser—lo que no ha estat—un incentiu pera son talent, que desde alashoras y á pesar d' aquell, s' ha encaminat per derroters bastant divergents del que ab tanta gloria y fent concebir tantas esperansas, havia emprés en los bells principis de sa carrera literaria. La poesia se feu la dama predilecta de sos pensaments, y sols alguna que altra vegada ha sapigut arrancarse al mágich encís ab que l' atrau, pera recordar á sa primera promesa, la qual sols espera d' ell una petita mostra de penediment pera tornarho á acullir en sos brassos y ferlo un de sos primers campeons.

Y cert que no té perdó la ingratitut del Sr. Riera quí deu á son primer amor y á las qualitats que li valgueren la conquista del mateix,

totas las ventatjas que ha obtingut en sa segona campanya, totas las penyoras de simpatía ab que la nova estimada ha volgut distingir-lo en estonas de benevolencia.

Aixís veurém que com á poeta escénich, la pintura de tipos populars ha sigut lo que méns flux l' ha trovat, més que la combinació d' una acció dramática ó cómica ab sas peripécias y sos conflictes, ab sos clars-obscurs y sas pinzelladas llampants; y que com á poeta lírich, sempre que ha volgut cantar los moviments íntims de son cor, ha anat més, molt més vacilant que quan, sens abdicar de sa personalitat moral, l' ha feta desapareixer darrera d' una narració ó d' una descripció de fets ó d' espectacles que 'l mon exterior ha desplegat devant de sos ulls.

Y es que 'l Sr. Riera veu més de part en fora de aquestos que de part en dintre. La naturalesa física y moral exterior en sas multiplicadas manifestacions se li presenta clara, visible y marcada, y quan ell tracta de fer mirar als altres pèl conducte de sos ulls, rara es la vegada que no 'ls hi fa veurer tal com es y tal com ell ho veu, gracias á que trova la característica qu' es peculiar del objectiu de sas miradas; y que li imprimeix la fesomia que afecta en lo moment en que las hi dirigeix, y si las necessitats de la métrica no 'l trabessen, y quan las necessitats de la métrica no 'l traban, ¡cóm se lluhiria, cóm se lluheix lo Sr. Riera!

En cambi, mirant d' ulls en dintre, volent pintar los distints estats morals de l' ánima en los moments de la passió, boyras privadas de dimensions que flotan per las circumvolucions més recónditas del cor y del cervell y que s' esmunyen com argent viu per entre 'ls dits del análsis; cultivant lo Sr. Riera 'l género íntim... La poesia íntima,—ho hem dit ja altres cops y no hem dit cap cosa del altre mon—es, ¿qué vos diré? com un d' aquells caminets de dos pams d' amplada que serpejan per la vessant acantilada d' una montanya, entre una penya tallada á plom que puja y que rebuja la ma que vol apoyarshi, y una penya tallada á plom que baixa fins al abisme, ¡Y aquesta gola atrau, atrau! La vulgaritat, lo convencionalisme, la figura retórica anodina se revolcan per la fondalada. ¡Quin cap y quins peus més fermes pera no estimbars'hi!

Per aixó, recorréu lo *Mel y Fel*, fixéuse en cada una de las composicions que constituheixen sas quatre seccions—*Amorosas, Follías, Mon noyet, Cansons y diálechs*,—y allí hont trovéu que 'l poeta descriu una escena, borroneja un tipo, arrancats á la realitat exterior per més que l' element personal hi aparegue com á fil en que están passats aquella especie de grans de rosari, allí, marquéu al marje una ratlla y no vos canséu de llegirho una y una altra vegada, segurs de que á pesar de que las dificultats de la construcció métrica privan al autor de certa part de la soltura que escribint en

prosa li es característica, hi trovaréu bellesas en que delectarvos y qualitats que encomiar.

Nosaltres, al ménos, ho hem fet aixís y no 'ns ne penedim. La llástima es que no sempre hem pogut marcar la ratlla.

LIBRO DE POESÍAS PROVINCIALES.—La idea del Ajuntament de recullir en un volum una mostra de lo que han produhit los més triats entre 'ls molts cultivadors de la poesia á Barcelona, y d' oferirlo al Rey com una prova de que en aquesta terra las arts de la materia no han aniquilat del tot las arts del esperit, es en principi una idea sense pero, y per la qual los amants de la literatura deuen felicitarlo y regraciarlo calorosament. No ocupa la Catalunya literaria en las altas esferas de la nació lo lloch á que es acreedora, ni estém tant sobrats d' ocasions de reivindicarlo que poguem deixar passar sense una demostració d' agraïment tot acte que á aquell objecte tendesca, ni tot acte que com lo que registrem, prove lo molt en que tenen á las manifestacions del art las nostras Corporacions oficials.

Pero franchs é imparcials com sempre, no hem de callar que la execució de la idea no correspon á aquesta y que aquesta, era susceptible d' un desenrotllament ab lo qual cumplís mellor de lo que compleix, los fins que al concebirla 's proposaren sos autors.

Primerament—y protestém de la nostra admiració á las personas á qui aludim—dels 23 autors de las *poesias provinciales* que forman la colecció, (denominació, entre paréntesis, que no sabriam justificar per més que volguessem), alguns n' hi há, confessém que una minima part, que no son fills de Catalunya y, entre ells, algun á favor del qual ni la excusa milita de que s' haje *nacionalisat* en la nostra terra. Defecte petit, pero defecte, y del qual preném acta perque qualsevol diria, al veure que havém de demanar ausili als estranys, que 'ls propis escassejan.

Además, si per la secció de poesías castellanas haguessem de judicar del esplendor de la literatura castellana á Catalunya, precís es confessar que 'l judici distaria bon tros de la realitat; perquè si bé avuy per avuy la catalana pesa en la balansa molt, molt més que la castellana, y may la castellana,—parlém de la poesia—ni en épocas més propicias que la d' ara, ha valgut com la indígena actual, no per aixó la desproporció es tanta com acusa la colecció reunida per l' Ajuntament. La poesia castellana tingué aquí una época—avans de la restauració dels Jochs Florals sobre tot—que no es pera despreciada en una nació com Espanya hont á pesar del gran moviment

literari d' aquest segle, las notabilitats poéticas no han anat ni de molt, per dotzenas. Per aquesta rahó hauriam preferit veure com á poetas catalans á alguns dels que figuran en la secció castellana, que haurian ocupat entre aquells un lloch preeminent, mentres que com á poetas castellans no han de passar á la posteritat. ¿Perqué 'ls collectors no tingueren ab tots l' acert que ab en Camprodon, de qui deixaren á recó un sens fí de produccions castellanas pera contentarse ab una de catalana que com lo *Recort de la infantesa* basta á acreditar á un poeta?

Pero aquí vé l' últim cárrech y es lo capital. Creyém que lo que devia fer l' Ajuntamvnt era, en la esfera poética, lo que en la esfera industrial se feu en la Exposició de la Universitat nova. Aixís com en ella s' ostentavan los productes que avuy elabora la Catalunya industrial, creyém que hauria estat més convenient esposar en aquesta *manifestació de productes poétichs* lo que elabora avuy la Musa á Catalunya. Las máquinas de carril que s' usavan vint anys enderrera están bé en esposicions com á objectes de una curiositat retrospectiva, mentres que las máquinas Corliss que avuy elabora en sos tallers *La maquinista* tenen l' interés palpitant de la actualitat y acusan un progrés industrial brillantíssim.

Donchs lo mateix de las poesías ditas provincials. ¿Perqué anteposar autors desgraciadament morts per sempre y autors que han penjat las liras *super flumina Babylonis*, á aquesta pléyada de joves poetas brillants que avuy, ab més fé y entussiasme que encoratjament de part de qui deuria encoratjarlos, cultivan la poesia y mantenen encés lo foch del art, admirant á sos predecessors, pero pagant tribut á lo que 'ls nous ideals exigeixen?

Baste dir que entre 'ls poetas que figuran en la colecció de poesías provincials están en minoría, y en minoría exígua, los que podriam dir de la derrera generació poética catalana, que, ab més protecció que tingués, conta ab elements suficients pera conquistarli á Catalunya un bon nom en la república literaria.

ARMANÁ DE LENGADÓ. — Hem rebut lo corresponent al present any, en lo qual hi figuran composicions poéticas y en prosa de diversos escriptors provensals, entre ells alguns que s' inician ab bon peu, provant que cundeixen en lo Mitjdía de Fransa las aficions á la literatura propia y al cultiu de la llengua indígena.

J. SARDÁ.

TEATRE CATALÁ

HAVÉM de confessar que 'l teatre catalá decau cada dia més y que ningú fora capas d' endevinar ab la decrepitud que mostra, los pochos anys que té y 'l nuvol d' esperances que á sa aparició esplendiren en lo cel de nostra renai-xensa.

En lo que va de temporada havém vist passar per l' escena del teatre Romea, quatre obres y llevat de la que avuy se representa (del modo qu' es us y costum del teatre catalá), ningú recorda les altres que, aixó sí, segons los cartells eran rebudes ab grans aplaudiments y picaments de mans cada vegada que 's representavan. ¿Qué vol dir aixó? Decaiment de part de tothom, dels autors, dels actors y del públich.

Per l' interés que 'ns té aquest teatre, com branca del gran arbre, havém de dir la veritat sancera, que algunes vegades haviam disfressat per aixó mateix; l' egoisme 'l mata. Un teatre no viu d' un home, ni d' una escola; un teatre essent la representació més vivament plástica de costums, fets, intencions, creencies y demés que constitueixen la vida moral y social d' un poble, no es pas possible que encarnada 's veja en les inspiracions d' uns homens y en los dictats d' una escola; es necessari que *tothom* que poeta sia y vulla treballar, traballe y trobe quan menos protecció per sos traballs, encara que sia en la part més mínima, exhibintlos); es necessari que, qui una pedreta, qui un enderroch, porte tothom la feyna de ses hores en la obra del conjunt; es precís que fujen los entrebanchs que emprivan y molts cops fan traveta als que, refiats, manifestan ses inspiracions jovensanes ab la esperansa de véureles representades.

Avuy (s' ha de dir molt alt); ha fugit aquella especie d' encisament que produhia l' anunci del estreno d' una obra d' un determina

autor; tothom té cansanci, y encara qu' es molta la munió de gent que aquets fets aplegan, molta part es filla de la habilitat en anunciarho, y 'l resultat últim es la fadiga espiritual al eixir del teatre en acabant l' estreno.

¿Es aixó lo que s' esperava del teatre catalá? Aquells triumfos alcansats sobre 'l públich, que sòls comprenia que 's parlés en catalá en la escena per dir bestieses, aixecantlo fins á ferle sentimentalment brollar les llágrimes ab la llengua que artísticament menyspreava, ¿havia de degenerar tant y tant que s' arrivés á fiar l' éxit d' una de ses obres, al equilibri de baylarins, a lo llampant de trajos, y á la galanura espléndida de decoracions inmillorables, com succeheix are en lo *Pont del diable*, estrenada al *Circo*, hont la part catalana y literaria hi es en tant poca part y posada ab tant poca fiansa y tant anti-estéticament que boy sembla una filla borda de son autor?

Lo teatre catalá decau; no hi ha cap dupte; necessita sang nova y; sobre tot, sang jove per restablirlo d' aquesta malaltía que dintre de poch temps será incurable á no venir obres noves que 'l robustescan. Les obres estrenades en los derrers temps, (deixant corre aquelles de que havém ja parlat), ¿qué son? ¿qué representan en l' esfera literaria? Fruyts mesquins, d' ingenis decayents forman part del cos d' exércit y en la derrera fila y última graduació de lo que hauria de ser literatura dramática: si al plegat qu' elles exissen pe 'l teatre obres de cap d' ala, foran admeses en lo que valen y no més; emperó avuy representant lo bo y millor de nostra producció escénica quedan en mal lloch y donan una idea pobríssima del ingeni catalá en la representació dramática.

¿Qué més adotzenat que *Llum y fum*, tant en la idea fonamental, com en son desarrollo, y en los personatjes? ¿Qué més pobre d' invenció que *Cura de moro* encara que en aquesta la distingeixen flamarades d' aquella gracia que sembla que del tot no pot despendres de son autor tantíssim aplaudit y tantíssim bescantat? ¿Hi ha necessitat de demostrar la pobresa d' ingeni de abdues obres? Un detall no més; en cada una d' elles los autors se veuhen en la precisió de aplegar una munió de personatjes per dar una mica de moviment á sa concepció; y donchs bé, cada hu per sa part y tots dos á l' hora, trian per lloch de l' acció una posada, fonda ó lo que sia; y aixó després d' haverse gastat aquest medi en comedies y comedietes com *Los banys de Caldetas*, *Café y copa*, *Tants caps tants barrets*, etc.

En la comedia *Senyora y majora*, encara que escrita ab més fé dramática y, sobre tot, ab més desíg de fer una obra d' art, s' hi notan també les probes d' aquest decayment que tantes voltes havém dit; y llevat del terc acte quasi del tot bo y en certes escenes sense 'l quasi y fins més que bo, tot lo primer y en especial lo segon desdiuhen, es la veritat, de la reputació dramática de son autor.

Lo Sr. Soler s'ha encarinyat massa en lo gornit de la escena; lo cancell del primer acte ja está bé; los aucells que cantan al trench d' auba, la canal, la turbina y sobre tot l' aygua devallant y fent moure l' encartronada maquinaria del final del segon, ja fan efecte; emperó aixó no es l' obra dramática; recordes que ni *Shakspeare* ni *Calderon* tenian pas necessitat de la aparatositat escénica d' avuy en dia pera produhir un *Hamlet* y un *Alcalde de Zalamea*.

Aixó d' avuy nos porta al *Pont del diable*; demá no sabém hont irém á parar; tant podria ser á la pérdua total del teatre, com al comensament d' ell, quan tothom se creya que en escena y parlant en catalá no s' hi podian dir més que tonteries.

Que hi ha forses entre 'ls dramátichs catalans ho sabém de cert; ¿perqué donchs se produheixen obres raquíques y que han de passar de moda? ¿perqué no treballan tots y sobre tots los jovens que tantes esperanses havian fet concebre en sos ensaigs primers? ¿Es pot ser la falta d' entussiasme lo que torba als primers? ¿Es pot ser l' egoisme lo que entrebanca als segons?

Assumpto es aquest que deu tractarse ab peus de plom y ho deixém per altre cop ab la voluntat d' esbrinar fins lo derrer fil de aquest embull de circumstancies que fan víctima á la dramática catalana y la renaixensa literaria en general.

R.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA

COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARÍA

DESDE 'L 29 DE FEBRER AL 31 DE MARS

20. Lo Torner.—*Ab lo torn tot se pot fer.*—21. No gosant.—*¡Quinas cosas té 'l jovent!* (Cansó).—22. La veu de la mort.—*Felices los que mueren, etc.*—23. La flor pe 'l fanch.—*Adéu.*—24. Lo Corder de Crexell.—*Cansó del trevall.*—25. La Reyna de la festa.—*¿Qui ens ha robat el color? etc.* (Victoria Penya).—26. Recort d' uns ulls. (Sonet).—27. La Cansó del trevall.—28. Lo cor del Comte. (Poema).—*Miosotis.*—29. Impressions.—*¡Oh greu mortal dolor! etc.* (P. Serafí).—30. Benet XIII.—*Tretze son tretze.*—31. Lo temps y lo poeta.—*Mentres ne corre sanch per sas venas, etc.*—32. A la poesia.—33. Lo Trevall.—*Catalunya.*—34. Vaguetat.—*Je t' aime, je t' aime... etc.*—35. Lo Cant del trevall.—*Una cansó vull cantar, etc.*—36. Fragments.—*Més catalá no n' ha nascut cap altre.*—37. Berta. (Romanç).—38. Somni fatal.—*Del cel al infern.*—39. La fals del segador.—40. Nadal.—*Un berceau doit sauver le monde.* (V. Hugo).—41. Melancolía.—*Calderon, Ausias March, etc.*
42. La corona d' espinas.—*Dèu nos mana perdonar.*—43. Quant lo cor se desperta.—*¡Oh, gioventú, primavera della vita!* (Dante).—44. Venus afroditá.—*Ets d' espuma de mar, etc.*—45. La mala viuda.—46. L' últim mostassaff.—47. La fi de Pompeyo.—*Dans le sang de Pompée etc.,* (Corneille).—48. N' Armengol d' Urgell lo Cordobés.—*El triunfo vale más que la vida.* (Cervantes).—49. Lo Samayre.—*Cum electo electus eris etc.,* (David).—50. La Virtut (Oda).—*¡Cuán bella es!*—51. Salou.—*¡Adeu mon temps d' amor!*—52. Lo Combat de Malta.—*Patria.*—53. *¡Perdó, Senyor!* (Sonet).—*Amor.*

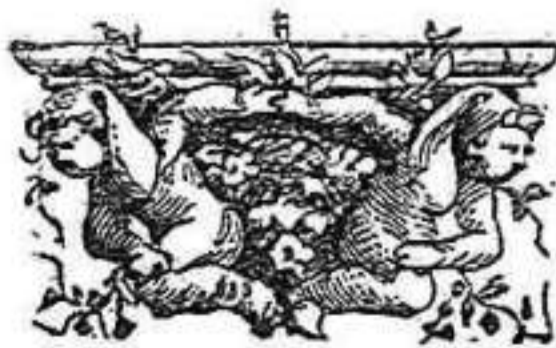
—54. Viriat.—*Hispaniæ Romulus si fortuna cessisset.* (Florus).—
 55. Lo triumph de la Santa Creu.—A Dalmau de Creixell.—*In hoc signum vincis.*—56. Somni y realitat.—...*Somnia,—la pobre ànima mia.* (F. Soler).—La mort d' en Rafel de Casanova.—*La humanidad preferirá siempre etc.,* (Castelar).—58. De mort á vida.—*Che pui bella que mai etc,* (Petràrca).—59. Gelosía.—*Jo t' amo.*—60. La cansó del treball.—*La virtud es el trabajo.*—61. La gloria (Oda).—*Dalmau, tu l' alcansares.*—62. Amors de Sant Joan.—*Noche magnífica, etc.,* (Clavé).—63. Tardanías.—64. Placidia.—*A Barcelona dedico etc.*—65. La cansó del Rat-penat.—*El murciélago alevoso.*—66. Lo cuento dels avis.—*Contiquere omnes, etc.,* (Virgili).—67. Al mar.—*Lo que diu la blava ona.*—68. Idili.—*¡Oh, amor!*—69. Lo net d' en Ferran.—1519.—70. Al Travall.—*Son los brassos de la ciencia etc.*—71. Sant Tomás.—*Florida trau l' atmetller etc.*—72. Cant d' amor.—*Over amor, á tu invoché reclam,* (Ausías March).—73. La lluyta.—*Ja son aquí.*—74. Romanç novament tret de la mort d' en Joan de Serrallonga, lladre de pas.—*A sou, á sou!*—75. Gloria.—*Foch.*—76. Albada.—*Il vaut mieux tard que jamais.*—77. La Catedral.—*Domus.*—78. Un voluntari d' Àfrica.—Memorias de la guerra de 1859 á 1860, (Prosa).—*La patria es forta.* (Clavé).—79. Las esposallas.—*¿Qué teniu, la mia amor?*—80. Epissodis (Prosa).—*Voç de dolor y canto de gemido etc..* (F. de Herrera).—81. La mort de Pompejus.—*Tant sols lo pogué matar etc..* (R. Picó).—82. Sonets en llahor de la ciutat de Reus.—*Avant.*—83. Lo Centinella.—*Aler-ta está!*—84. Cansó del treball.—*Ho poden ben creurer.*—85. La festa de Corpus.—*Per Corpus etc.*—86. La cansó del treball.—*Le travail est la loi de Dieu etc..* (Madam. María de Ratazzi).—87. Vora la mar.—*Jamay.*—88. La festa de S. Joan en una vila de Catalunya.—*Jo no sé véurer res mes etc.*—89. Los quatre vents.—*Cætera quæ vaquas etc.* (Virgili).—90. Costum barcelonina.—*Benehits los recorts de nostra infancia.*—91. Crech en Deu.—*Fe.*—92. La Vinticuatre.—*Per vencer Deu aturará 'l sol.*—93. En la mort d' una aucella.—*May mes.*—94. Somni d' amor.—*Cant l' hermitá hac dites etc.*—(R. Llull).—95. Las fitas del cel.—*Creu y espera.*—96. L' esbart de la Mort.—*Demá 'ls voltos se'n gaudirán.*—97. La quinta.—*L' hora ja es arribada.*—98. Historia d' amor.—*Que haya un cadáver mas...*—99. L' ànima en pena.—*¡Válgam Deu val!*—100. La pubilla de la vall.—*Tot amor.*—101. La Cansó del treball.—*Labor prima virtus.*—102. La llansadora de Catalunya.—Cansó del treball.—103. Als pagesos.—*Bona sava.*—104. Fe!—*Salve!*—105. A la Naturalesa.—*Santa Mare.*—106. La mort d' Abdallah.—*El angel de la muerte etc.* (F. Orgaz).—107. La Morratxa.—Ball catalá.—108. La mort del bon pastor.—*Fé, esperansa y caritat.*—109. A bordo.—*Bon temps.*—110. La mort del Avi.—*Barcelona.*—111. En Dal-

mau Creixell.—*Pus aquells qu' en bona lluyta etc.*—112. La festa de Sant Farriol.—*Es música todo el viento etc.* (Calderon de la Barca).—113. A la Verge.—*Lo últim terme, la darrera darrera gleba.*—114. Fe, Esperansa y Caritat.—*Quis crede expectatio et profite.*—115. La copa.—*La copa, la copa, oh mon car Hamlet!* (Shakspeare).—116. Clar de lluna.—*Feerie.*—117. L' aplech.—*Costums de ma terra.*—118. Amor de mare.—*Ets clau de redemció.*—119. La Orfaneta.—...*Lo cor se 'm nua, etc.* (Clavé).—120. Aforismes.—*Sana doctrina etc.*—121. La selsareda.—*Un recort d' amor.*—122. Una rosa de tot l' any.—*So pobret, pero alegret etc.*—123. Oda al treball.—*'Ls fruits del treballá etc.*—124. Catalunya agraphida.—*Envia un lleuré etc.*—125. 'Ls hereus y pubillas.—*Lley ó costum catalana.*—126. Cansó.—*Lo treball es la pau.*—127. Las rosas.—*Las rosas y las dalias etc.*—128. Cansó.—*Treballem ninetas.*—129. Lo pinsell de 'n Fortuny.—*Es una gloria per Reus.*—130. L' ball entich y l' ball modern.—*Tot progrés sons límits deu guardar.*—131. Cansó.—*Lo treball es l' descans.*—132. ¡Si t' estimu! mes que l' or.—*Un cor qu' estima.*—133. Part imaginativa.—*Cosas que passen etc.*—134. Lo ferrer de Aiguafreda.—*Recort d' un dia felís.*—135. A la soberana Verge de Montserrat.—*Ay que m' anyoro, m' anyoro etc.* (V. Balaguer).—136. Maria de Macdála.—*Deo cara.*—137. Al fill d' una casa bona.—*Armonía religiosa.*—138. Ben lluny!—*Alas y llum.*—139. Un soldat de la guardia imperial.—*Ei fu...*—140. La tomba.—*La mort est le prix de la verité* (Lamartine).—141. ¡Quin vent!—*Amor.*—142. Lo sant sãcrifici.—*Sanctus.*—143. Lo plor de la donzella.—*Que prompte passa!*—144. *L' any vuyt.* (Romans vulgar).—*Deu y Patria.*—145. Las monjas de sant Aimans.—*Mala sort.*—146. La jornada de la vida.—*Ciego, ¿es la tierra el centro de las almas?* (Argensola).—147. ¡Cap mes!—*Y com mon ¡pit s' aixampla etc.*—148. La mort del comte Borrell.—*Dies iræ.*—149. La font del geni.—*Formó pues el Señor etc.*—150. Cant de coratje.—*En lo desterro.*—151. En Dalmau Creixell.—*Grans recorts.*—152. La Pubilla.—Escenas de Montanya.—153. Llágrimas.—*El arrepentimiento es un triste compañero etc.* (Vico).—154. A la patria (Oda).—*La patria es forta* (Clavé).—155. Lo pensament.—*Alas! Alas!*—156. Al treball. (Cansó).—*El pueblo antiguo no podia salvarse etc.* (Castelar).—157. Viuda y mare.—*¿Ni una?*—158. ...*Cuando me ví atribulado etc.* (Salmo 119, v.º 1.º)—159. Los camps cataláunichs.—*Bellum atrox etc.*—160. La lley de la vida.—*¡Neixem!...*—161. A la soletat.—*¡Oh benhaja qui 't parí etc.* (V. García).—162. Ilerda y Cartago.—*Fué una de las batallas etc.* (T. Livio)—163. A la ciutat de Reus.—*¿lsas ton nom etc.* (V. de Febrer).—164. Lo catalá.—*Labor prima virtus.*—165. Redempció.—*Por lo cual te digo que perdonados le son etc.* (S. Lucas).—166. Lo cant del trevall.—*Lux Mundi.*—167. La

- Catedral.—*Creu y espera.*—168. Lo plany del rossinyol.—*Hará tu llanto etc.*—169. Himne á la Creació.—*També degué ser obra etc.*—170. La viola.—*Pitjor que mort etc.*—171. Anacreónticas.—*Amor.*—172. Alé de hivern.—*Fides.*—173. Lo plor de Jeremías.—*Nosotros inicuamente etc.* (Jeremías).—174. Espinas.—*Ay apacible y sosegada vida etc.* (Espinel).—175. Ma inspiració.—*Mirant lo mon etc.* (Jardinets d' Orats).—176. La campana d' Osca.—*Morituri te salutant.*—177. Recorts del botxí.—*Mals recorts.*—178. Una montanya Catalana. (Llegenda).—*Si 's contassen per nou las maravellas etc.*—179. La Heroína. (Llegenda).—*A l' xeu d' la Patria etc.*—180. A la Verge.—*Per vos, Maria, etc.*—181. Rondallas. (Prosa).—*No 's comptan totas al peu de la llar.*—182. L' Atlántida. (Poema).—*Ella era poblada y floreixent etc.* (Platon).—183. A la memoria d' un ser aymat. (Sonet).—*Reposa en pau.*—184. A...—*Lo que t' estimo etc.*—185. los dos aymants.—*Deu los perdonia!*—186. Albada.—*Miráu!*—187. Sodoma.—*Et subvertit civitates etc.*—188. Lo trovador.—*¿Etern?*—189. Cansó d' un vell.—*¡Ay Castella castellana! etc.* (V. Balaguer).—190. Lo Prometatge.—*Costums del camp.*—191. La reconquesta de Lleyda.—192. La colometa blanca.—*Lætabor et exultabo in te* (Davit).—193. Los recorts de la masía.—*!Tots se 'n van!*—194. La nuvia.—*Gran diada.*—195. Cada ovella ab sa parella.—*Nos ab nos.*—196. Complanta de Job.—*Deus dedit, Deus abstulit.*—197. Lo segador.—198. La penitenta.—*Molt se la debia perdonar etc.*—199. La barretina.—*¿Ahont pots anarne tu que, enamorada etc.* (M.ª Josepha Massanés).—200. La veu de la Pau.—*Escolteu.*—201. La Tornada.—202. Catalunya.—*Quam dulcius est etc.*—203. A Lleyda.—*La llibertat, la Pátria us tornarà.*—204. La meva terra.—205. A la figuera de Portell.—*Cuánt n' ets de maca etc.*—206. ¡La negra intenció d' un Negre!—*Negrura.*—207. Fullas.—*Rita, Dolores y Maria.*—208. Reus.—*Gent del camp.*—209. Lo Teatre Catalá (Prosa).—*El espíritu de imitacion es natural al hombre.*—210. Narracions populars de la guerra de la Independencia. (Prosa).—*Gloriosos recorts.*—211. Lo derrer plant de 'n Clarís.—...*Quedóle al suelo etc.* (Fr. Luis de Leon).—212. Queixas.—*Qui no es trist etc.* (A. March).—213. La presa de Lareda.—*En vano esta ciudad se defendió heróicamente.* (A. Vidal y Domingo).—214. A la Verge.—*Ad te suspiramus etc.*—215. ¡Malhaja la guerra!—*Volguí que fossis fera etc.*—216. Lo coll de Panissars.—*Aur! Aur!*—217. Agramunt cremada.—*Establecido el rey de Tremecen etc.* (El Blason de Cataluña).—218 Recorts.—*Exurge, Domine, etc.*—219. Lo Diumenge de Rams.—*Lo gall de la passió etc.*—220. La Vida.—*Sicut naves etc.*—221. A la germandat dels pobles.—*La patria n' es lo mon*—222. A l' áliga.—*Lluny! lluny!*—223. La missió del trobador.—*Cantau dels grans profetas etc* (Lluis Roca).—224. Na Dolsa.—*La lley del*

amor.—225. La perla de Girona.—*Maria*.—226. Anyoransa.—*Pres-
sa infelíz de su dolor secreto etc.* (Zorrilla).—227. Encant.—... *Yo la
miré con el temor de adoracion etc.* (Pastor Diaz).—228. Amor.—*O
fortunati mici dolci martiri etc.* (T. Tasso).—229. Lletra d' amor.—
230. Flors y Plors.—*Son les denes d' una vida...*—231. A la Verge
Maria.—*Consol dels afligits*.—232. Las tres prendas del amor.—
Tinch, nena, per tu etc. (Clavé).—233. Entre poch y massa.—*Si
vols convencer al poble etc.*—234. Amor perdut.—*¡Pobres aucells!*—
235. A la gleiso.—*Regard de Matauno etc.*—236. Aspiració.—*En la
casa de mi padre hay muchas moradas*.—237. Marta. (Balada.—
238. La Catalana.—*Tot ho tenim*.—239. A Colon.—*Llor á tí, cau-
dillo ilustre*.—240. La creueta d' or.—*¡Crucecita, crucecita!*—241.
Al hostel de la viola.—*No n' hi ha cap*.—242. Los homes negres.—
Perdoneulos que no saben lo que 's fan.—243. Llum y tenebras.—
Son dos ulls com dos estrelles.—244. Desenganys y esperansas.—
¿Qui sab?—245. La pastora.—*¡Martre d' amor!*—246. Fortuny.—
Inmortal.—247. Romiatge.—*Fes via*.—248. L' any mil.—*Se creya
que á la mitja nit etc.*—249. Rey y Vassall.—*Tal dit tal fet*.—250.
La batalla del port.—*Mas temian la afrenta etc.* (Zurita).—251. Una
flor sens perfum.—*Lo remordiment es la purificació de l' ánima*.—
252. A una dona.—*Hace una noche horrorosa etc.*—253. L' anell d'
en Conradí. — ...*Genetrice dell' onor de Sicilia etc.* (Dante). — 254
Cansó del trevall.—*Labor prima virtus*.—255. Vetllant un mort.—
X.—256. La cayguda dels arcàngels.—*En nom de Deu...*—257. Lo
fossar.—*Et in pulvere reverteris*.—258. L' anada á Montserrat.—
Patria, Fides, Amor.—259. ¡Responme, nineta!—*Es molt desdit-
xat etc.*—260. ¡Ay que no torna!—*Sols la Esperansa fa viure als
desgracials*.

Lo que 's fa públich pera conexement dels interessats.—P. A.
del C.—J. RIERA Y BERTRAN, *Secretari*.

NOVAS

Acaba d'esser elegit Académich numerari de la Reyal de la Historia nostre col·laborador y amich l' eminent arqueólech, Dr. D. Fidel Fita. Ab est acertat nombrament, son dos ja los escriptors que representan en aquella corporació á la literatura catalana. Gaudimnos de semblant nova y felicitem coralmment al nou Académich per lo just premi que s' ha concedit á son regonegut talent.

S' ha rebut en esta redacció un exemplar de l' última obra del senyor D. Joseph Pitré, distingit escriptor siciliá, intitulada «*Saggio de Giuochi fanciullereschi siciliani.—Palermo 1877.*» En ella fa una honrosa menció dels *Jochs de la infancia*, de nostre col·laborador D. Francisco Maspons y Labrós, per lo qual y per la ofrena que devém á dit autor, li quedém molt agrahts.

Visita ab tota regularitat aquesta Redacció la escelent revista francesa *Polybiblion*, á la qual devém agrahtir la reproducció de varias noticias que han vist la llum en *LA RENAISSANCE*, referents á la literatura catalana, per provarnos los desitjos que senten aquells ilustrats redactors de fer degudament coneixer nostras modernas produccions.

Darrerament, en lo número del passat Mars, á mes d' extractar l' article bibliogrífich publicat per lo Sr. Aulestia y Pijoan en lo pri-

mer número del present any de nostra Revista, hi hem vist ab complacencia rectificada per lo erudit escriptor Th. de Puymaigre la qualificació que M. Vapereau en son *Dictionnaire universel des litteratures* fa de la llengua catalana dientne *dialecte* que ha descendit al rango d' un patués. M. de Puymaigre cita com á fet pera probar la importancia de la *llengua catalana*, lo de que en 1876 s' hi publicaren noranta obras.

No 'ns estranyan á nosaltres afirmacions tan gratuïtas com la de M. Vapereau quan veyém qu' en la meteixa obra, apart de la contradicció ab que incurreix al parlar en altra página de la *llengua catalana*, quan s' ocupa de nostra literatura (pág. 392 y 393) cau en errors tan grans com lo de suposar que fou á mitjans del sigle xv quan se verificá l' unió d' Aragó y Catalunya, y 'l d' acabar la narració dels autors catalans sens fer menció pera res del actual renaiement y dient en cambi qu' avuy en dia entre 'ls poetas que conreen la literatura catalana hi ha lo Rector de Vallfogona y 'l canonge Pujol, autors tots dos que floriren en lo segle xvii y als que per lo tant M. Vapereau fa viure mes de doscents anys.

Aixís s' escriu l' historia en lo tercer ters del segle dinou.

Hem rebut tres voluminosos fascicles del *Archivio Storico Siciliano*, importantíssima publicació que veu la llum en Palerm y ahont se manifesta clarament lo molt y molt bo que's fa á Italia y á Sicilia, en especial en la terreno de l' historia, l' arqueología y la literatura. Los fascicles van acompanyats de láminas que il·lustren los texts especialment arqueològichs.

S' ha posat en escena en lo teatro del Circo, lo drama fantástich, catalá, original de D. Joseph Feliu y Codina, *Lo pont del diable*. L' obra ha sigut presentada ab luxu y las decoracions dels finals del segon y tercer acte fan honor als distingits pintors escenógrafos senyors Soler y Rovirosa, y Carreras, á qual pinzell son respectivament degudas.

Mel y Fel es lo títol de la colecció de poesías que acaba de publicar lo inspirat poeta D. Joaquim Riera y Bertran. La nova obra, de qual importancia nos ocupém ab la detenció que 's mereix en altre

lloch del present número, forma un regular volum, ab esmerada tipografia elzeveriana y 's ven al preu de sis rals en las principals llibrerías.

Per fi ha tornat á reanudarse la publicació dels fascicles de la *Biblioteca Catalana*, haventsen repartit dos de doble número de plechs. En ells comensan dos novas y famosas obras: lo *Felix de les maravelles del mon* de Ramon Llull y 'l *Boeci*. Si bè 'ns plau que 's donen á llum texts de tanta válua, fora de desitjar que 's repartissen prompte los prólechs y plechs que faltan de las obras ja avansadas, pera que 's poguessen encuadernar.

L' Ajuntament ha acordat la suspensió de las obras d' engrandiment de la Casa de la Ciutat, per la part ahont hi havia l' Iglesia de Sant Miquel, pera donar lloch al estudi y modificació del projecte, de manera que se salve en tota sa integritat lo mosaich romá qu' allí existeix.

Al aplaudir aquesta prova d' entusiasme de nostra Corporació Municipal pera los recorts històrichs y arqueològichs, devém exitarlo á que no demore la reconstrucció de la porta gòtica que hi havia al peu de la escala abans de las derreras obras que s' han fet en la Casa comunal.

En una correspondencia de Madrid qu' insertá *La Crónica de Cataluña*, llegim que 'l general Ros de Olano feu coneixer á alguns amichs lo discurs en catalá que ha escrit pera la festa dels Jochs Florals d' enguany, que deu presidir; y afegeix lo corresponsal que las personas que l' han sentit diuhen, qu' es molt notable y que revela un gran pensador.

Durant la estancia del Rey en aquesta Ciutat y com á altres dels obsequis ab que se 'l festejá, se doná en lo teatre Romea una funció régia que, segons desitjos expressats per S. M., fou composta exclusivament de produccions catalanas, essent las escullidas la pesa en un acte, de D. Joseph M. Arnau, *Las tres alegrías*, y l' drama de D. Frederich Soler, *Lo ferrer de tall*. D. Alfons seguí ab gran atenció lo desenrotllament d' aquesta última obra, de que 'n vejé la

major part, interessantse molt per son argument, enterantse dels noms dels actors y d' altres detalls referents al-teatre catalá, é indicant que si passava alguna temporada á Barcelona, no deixaria de concórrer á sas representacions.

Molt ha de complaure aquest fet, per sa gran eloqüencia, á tots los qu' estiman nostre renaixement y han seguit pas á pas la séva marxa

Hem tingut lo gust de visitar lo nou local ahont s' ha traslladat lo Sr. Parés, conegut comerciant de quadros del carrer de Petritxol. Situat aquell en lo meteix carrer, reuneix á sas vastas dimensions la circumstancia de contar, en la part posterior, ab un saló de bastanta grandaria pera podershi formar una exposició permanent de quadros y altres objectes d' art. La nit de l' inauguració, además del gran nombre de fotografias y grabats que hi habia en los aparadors, entre 'ls quals descollava la copia de la *Vicaria* de Fortuny, del que se 'n rifá un exemplar entre 'ls visitants, s' hi veyan en lo saló indicat obras pictóricas dels Srs. Reynés, Amell, Ferrer, Vicens, Martí, Urgell, Torrecassana, Vayreda, Rigalt (D. Lluís y D. Agustí) y Urgellés y altres. Tambè hi figurava la llorejada estatua *Criteri de veritat*, del Sr. Reynés.

La botiga está decorada ab lo gust que s' ha fet ja proverbial en las que de cada dia se van establir en aquesta capital.

Lo conegut escriptor valenciá, D. Constantí Llombart, va á publicar una edició del raro y celebrat incunable: *Troves en llahor de la Mare de Deu*, estampat á Valencia, y que 's disputa ab nostre *Pro condendis orationibus* la gloria de ser lo primer llibre imprés á Espanya.

Ha passat á mellor vida lo distingit pianista compositor D. Jaume Biscarri, que s' havia distingit no solsament en las distintas obras musicals de que era autor, si que tambè per sa ilustrada colaboració en revistas y periódichs referents al art que professava.

Los diaris d' aquesta Capital han portat una detallada ressenya de la vetllada literaria últimament celebrada á Madrid en casa don

Víctor Balaguer, en la que lo general Ros de Olano llegí sa magnífica obra dramática, de assumpto grech, *Galatea*, prenenhi part ademés altres notables poetas, entre ells los catalans Srs. Alcántara y Quintana.

Lo Sr. Retés (fill) llegí una bonica traducció de la tragedia *Saffo* del citat Sr. Balaguer.

S' han estrenat: en lo teatre del Liceo una pessa en un acte original de D.ª Rosa Pich y Aldebela, titolada: *Com sucseheix moltes vegadas*, y dos en l' Espanyol titoladas *Desconcert* y *Calaverada*.

En alguns figurins de Paris, que 's veuhen en los aparadors de las botigas de géneros de modas del carrer de Fernando, se veu en las figuras de senyora ab mantellina de la forma que avuy s' usa y 's llegeix al peu: *Dentelle catalane*.

Molt honrós es pera nostra industria que sos productes vingan á ser admesos y á fer lley en los grans centros de la moda.

Lo dilluns, dia 2 del corrent Abril, tingué lloch en lo Teatre del Tívoli la solemne distribució dels premis del Certámen Clavé combinada ab la celebració d' un concert de triadas pessos vocals é instrumentals, en que s' estrená una cantata titolada *La Musa Catalana* ab música del Director de la orquesta D. Cosme Ribera y lletra de D. Apeles Mestres.

Tractantse dels concerts d' Euterpe no cal dir que la concurrencia no cabia en lo vast local del Tívoli atreta á més aquesta volta per lo extraordinari de la festa, y que no 's cansá d' aplaudir las triadas pessos que componian lo programa, tals com *Pe'l juny la fals al puny*, *Los pescadors*, *Pasqua florida*, *La pau dels pobles*, y en especial la cantata qual distingida é inspirada música fa honor á las relevants qualitats que té ja acreditadas lo Sr. Ribera.

En l' intermedi de la segona part se verificá l' obertura dels plechs que contenian los noms dels premiats en los dos concursos poétich y musical, prévia lectura per los Secretaris respectius Srs. Mestres y Rodoreda de duas correctas memorias, donant lo següent resultat:

CONCURS POÉTICH.—Copa d' ébano y plata: *Catalunya*, de D. Joseph Roca y Roca.

Ram de pensaments de plata: *Los llenyaters*, de D. Eduard Vidal y Valenciano.

CONCURS MUSICAL.—Ram de roure y llorer de plata: Música á la poesia *Catalunya*, de D. Claudi Martinez Imbert.

Ram de rosellas y espigas de plata: Música (á veus solas) á la poesia *Los llenyaters*, de D. Climent Cuspinera.—Se concediren á aquest premi dos accessits, un á D. Claudi Martinez Imbert y altre á D. Ramon Forns, professor de l' orquesta d' Euterpe.

Ploma de plata y or: Se doná á la sinfonia *Nuvolada d' estiu*, del citat D. Claudi Martinez y un accésit á D. Ricard Jimenez Amigó, també professor de la orquesta d' Euterpe.

La concurrencia tributá molt aplaudiments á tots los premiats, la major part dels quals se presentaren á rebre las joyas, y quedá altament satisfeta d' una festa que augura un gran esdevenir á la Societat d' Euterpe.

Lo número darrer de la *Revista Contemporánea*, importantíssima publicació quinzenal que veu la llum á Madrid, inserta un interessant estudi de D. J. Güell y Mercader, titolat *Fortuny y sus cuadros*. Lo fan especialment recomanable las numerosas noticias biográficas que conté del insigne artista.

Segons veyém en la llista del Colegi de Notaris, corresponent al present any: son 304 los que están exercint actualment la fe pública en las quatre provincias catalanas. D' ells, 50 resideixen en esta capital, 5 á Girona, 6 á Lleyda y 6 á Tarragona.

De Belen al Calvario 's titula un petit volum de «cantares y baladas» qu' ha publicat lo distingit poeta en Melcior de Palau. Lo recomenariam á nostres lectors, si 'l nom de l' autor no fos per sí sol prou recomenació. Duas edicions té ja agotadas de la primera col·lecció de cantars, merescudament apreciats del públich, y molts dels quals s' han fet completament populars en diferents provincias d' Espanya. En aquesta última col·lecció, si bé no sempre ha lograt estar á l' altura de sos primers cantars y 'ls hi falta á alguns aquella espontaneïtat, aquell sabor popular que 'ls fan corre de boca en boca, d' altres n' hi há, en cambi, que son ben jermans dels de la

primera col·lecció citada. Las baladas son en nostre concepte lo millor del volum. Se distingeixen unas per sa suavitat y puliment de forma, com *En el desierto*, altrás per la concepció poética del quadro y per la gráfica expressió; la més notable d' estas últimas es la que veurán nostres lectors en altre lloch d' aquest número, traduïda en versos catalans.

Felicitém al autor per son darrer tomet y desitjém veure aviat ab lletres de motllo l' altra col·lecció de poesías que, segons nos han assegurat, té preparada 'l Sr. Palau pera donar á la estampa.

Segueixen los periódichs de Madrid elogiant la obra *Las Córtes catalanas* del Srs. Coroleu y Pella; ara mateix ho han fet *La Revista general de legislacion y jurisprudencia*, *El Tiempo* y la *Revista de Archivos* dedicantli llarchs articles. A Catalunya acaba de fer lo mateix la *Revista de la Asociacion literaria de Gerona*.

Últimament s' han estrenat en lo Teatre Espanyol una pessa en un acte titolada: *Desconcert* y duas en lo Zorrilla de Badalona, nomenadas *Agencia de matrimonis* y *Dos per tres*, originals del jove poeta D. Manel Palá.

En lo Quevedo també s' estrenaren dos produccions ab los títols: *Fruyta del temps* y *Casualitats*, degudas á D. Alfredo Pallardó.

Abdos autors foren justament aplaudits en sas respectivas obras.

Hem rebut lo periódich mensual de ciencias, arts, literatura, industria, instrucció, comers, etc., titolat *El Espejo*, que fa nou anys se publica en Nova-Yorck, essent un modelo acabat d' impresió las 24 planas de mida gran de que 's compon cada número, plenas de grabats de tota mena dels diferents rams que hi tenen cabuda.

Havém vist ab molt de pler, una fotografia, copia directe d' un ben acabat estudi del natural, obra del jove, recullit en l' Hospici, Feliciá Marí. Representa la cripta de Santa Eulalia de nostra majestuosa Seu, y 'l Capítol la encarregá al modest artista, qu' ha sapigut interpretar tots los detalls d' aquell lloch, sens ferne desmereixer lo conjunt. Las personas protectoras del mentat jove, poden estar satisfetas de la primera obra qu' ha donat á coneixer, y esperar que ab

lo temps recullirán encare millors fruyts de la aplicació de son protegit. Nosaltres felicitém coralment á aquest pobre fill del poble y l' animém á que segueixi lo camí que ab tant d' entussiasme ha emprés.

La societat literaria y de Bellas arts de Lleyda ha publicat lo programa de premis pera 'l certámen científich-artístich-literari que tindrà lloch en aquella ciutat lo dia 12 de maig d' enguany.

A més de molts premis ahont sols hi es admesa la llengua castellana, s' ofereixen los següents á nostra literatura:

Una assutzena de plata, obsequi del Ilm. Sr. Bisbe de aquella diócesis, á la mellor poesia en honor de Sant Anastasi patró de Lleyda.

Un lliri de plata, ofrena del doctor D. Lluís Roca y Florejachs, á la mellor poesia sobre un fet ó epissodi històrich de Lleyda ó sa provincia.

Las composicions deurán esser enviadas al secretari de la societat plassa de la Constitució, 17, 1.^r Lleyda, per tot lo 25 de Abril, de la manera que s' acostuma en altres certámens.

No felicitém á aquesta societat tota vegada que tant poch patriótica 's mostra no donant cabuda á la llengua qu' ells parlan fentho, de segur ab més correcció que en la castellana; felicitém, sí de tot cor al Sr. Bisbe y á nostre savi amich D. Joseph Roca qu' ab lo séu desprendiment han sabut esmenar la plana d' aquella societat y demés corporacions.

REAL ACADEMIA DE BONAS LLETTRAS.—En las sessions celebradas per esta Corporació en los dias 3 y 17 de febrer, l' individuo de número D. Joaquim Rubió y Ors llegí una Memoria encaminada á demostrar que l' actual renaixement de la llengua y literatura catalanas no es fill de la moderna literatura provensal, ni del mes notable de sós cultivadors, l' autor de *Mireya*, com digué en l' acte d' inaugurar sa cátedra de las literaturas y llenguas estrangeras lo sabi filòlech francés M. P. Meyer, sino que nasqué espontáneament aquí alguns anys abans que 'l de Provensa. Al efecte y després de fer una brevíssima ressenya de las causas de la decadencia de nostra poesia y de nostre idioma desde principis de la actual centuria, trassá descendint á alguns pormenors, per creurho necessari á son objecte.

l' historia de dit renaixement, indicant la major ó menor part qu' en ell havian tingut los poetas qu' escrivieren en catalá desde don Antoni Puig y Blanch fins l' any següent al de la publicació del volum de poesías titolat *Lo Gayter del Llobregat*. Interrumpint en est punt la narració del que considerá com primer período de dit renaixement, passá á examinar si havia exercit alguna influencia en son orígen y desenrotllament Jasmin y los pochs qu' allavors versificavan en los varis dialectes del Mitjdia de Fransa, demostrant que ningú d' ells era conegut de nostres poetas, y que 'l mateix Jasmin no ho fou fins anys després d' haver comensat estos á conrear la llengua patria.

Continuant després la ressenya històrica d' aquell primer período de dit renaixement, la portá fins á l' any de la restauració dels *Jochs florals*, punt de partida de un nou período, que 'n digué lo Sr. Rubió de floreixement. Se detingué uns moments á explicar cóm nasqué l' idea d' aquella restauració, per tots desitjada desde alguns anys abans, y qui foren los que la realisaren; demostrá qu' en lloch de ser los *Jochs florals* causa, foren tan sols efecte del actual renaixement, y passá després á averiguar si, al menys en est segon período, ó sia en son actual floreixement, havia nat lo conreu de las lletres catalanas mitjansant l' empleo de nostre idioma, al calor de la poesia dels Felibres de Provensa.

Demostrada ab testimonis irrecusables la inexactitut del assert de M. Meyer, que dona com cosa averiguada aquella influencia, exposá lo senyor Rubió que suposat qu' en la reunió tinguda per los poetas provensals l' any passat, lo dia de Santa Estrella en Avinyó, á fi de constituir baix mes amples bases lo nomenat per ells *Felibrige*, á titol d' honrar nostras lletres, donant representació en ell á nostres poetas, mes bè se 'ls havia rebaixat, concedíntloshi tan sols vint assientos dels quaranta nou de que devia formarse la nova Academia, y tenint ademés la pretensió de que deixém los que cultivém la llengua y poesia catalanas lo nom de poetas ó trovadors per lo que 's donan aquells de *Felibres*, ja que havia sortit á la defensa de nostre renaixement, contra l' afirmació del docte catedrátich del collegi de Fransa, se creya en lo deber de fer, com las feu, algunas observacions sobre aquella institució en lo que á nosaltres se referia.

Per últim, y prenent peu de que no faltava qui en las provincias

del Mitjdia de Fransa esperava pera sa literatura y dialectes una decadencia próxima y pot ser la mort á no posar remey á l' anarquía filológica qu' entre 'ls *Felibres* regnava, y qu' alguns havían erigit en sistema, se permetè fer una crida á tots los aymants de nostras lletras é idioma pera que avuy qu' encara s' hi es á temps, se pose remey á la que per desgracia s' ha introduhit també entre nosaltres fixant lo sistema gramatical á que deuen sometrers nostres catalanistas, sisquiera en las composicions que 's presenten á disputarse los premis dels *Jochs florals*.

L' Academia sentí ab complacencia la Memoria del senyor Rubió y acordá publicar lo precedent extracte.

Barcelona 15 mars de 1877.—Gayetá Vidal, académich secretari.

Ab fetxa de 1 d' abril, D. Francesch Matheu 'ns ha enviat la següent llista de las composicions rebudas en la Secretaria de la societat *La Misteriosa*.

1. Mos amors.—*A la mare del amor hermós*.—2. Jesús als peccadors.—*Apreneu de mí*.—3. Llevant Deu.—4. Nit de S. Joan.—*Per la virtut que Deu vos ha donat*.—5. La cançó dels Catalans.—*No n' es morta no, etc.*—6. Las dos ratapinyadas.—7. Una visita estranya.—*Sempre sospir etc.*—8. Ideal.—*Lasciate ogni espcrança*.—9. ¿Vindrás?—*Qui fos ab tu á la Masía*.—10. Los pessebres.—*Quadro de costums populars*.—11. Joguinas.—*¡Ara hi fossem!*—12. De nit.—*Una mes*.—13. L' estel de la Esperansa.—*Una mes*.—14. Lo follet.—*Una mes*.—15. L' esperdanyer.—*Cançó popular*.—16. Desconort.—*Cant de dol*.—17. Lo traginer.—*Maledicció*.—18. La muller del pastor.—*Cançó popular*.—19. Lo cargol y la Marieta.—*Fábula*.—20. La guineu.—*Fábula*.—21. Lo segador.—22. Á ma esposa.—*La vida n' es un cel etc.*—23. Les fargues.—*Cançó*.—*Antiquus servus*.—24. ¡Panissars!!—*Aragó! Aragón!*—25. Cassa de nit.—*Cóntamho*.—26. Judhit.—*Stetitque Judhit ante lectum etc.*—27. Cançó.—*Imitació popular*.—28. Lo fill del treball.—*La barretina encara vol dir independencia*.—29. Cançó de desdeny.—*Todo es mentira*.—30. Devant la immensitat.—*¡Jo crech!*—31. Plany.—*Hajau dolor de la dolor de mí*.—32. Cosas del dia.—*Nihil sub sole novum*.—33. Cant de llágrimas.—*Consolatrix afflictorum*.—34. Gelosías.—*.....dulzuras amargas de la vida*.—35. Sparses.—*Qui no es trist de mos dictats no cur*.—36. Los fills de la terra.—*Cançó del Catalá*.—37. Amor... ¡mal de mort!—38. Lo trovayre catalá.—*His ergo consulimus, quibus etc.*—39. Á uns cránis.—*Meditació*.—40. Ahir y avuy.—*¡Cuánta mudanza!*...—41. Folla passió.—*...Hasta el alma!*—42. Fira de

matrimonis.—*Recorts d' una professó.*—43. Lo temple gótic.—*C' est l' ideal de la foi etc.*—44. La posan de llarch.—*Fará anys per Sant Joseph.*—45. Sonet.—***—46. Elegíaca.—*Sub oscuro nitet.*—47. No n' hi ha d' altre.—*Nyigo, nyigo, nyigo, etc.*—48. Lo cant del trovador.—*Bella cançó n' ha cantada lo trovayre del casteyl.*—49. Los tres toms.—*Como empieza y como acaba.*—50. Pensaments.—*Flors y espinas.*—51. Al Illm. Sr. Dr. D. Tomás Costa y Fornaguera etc.—52. Sombra.—*A la bona memoria d' en Felip Pirozzini.*—*Mis amar souveni etc.*—53. A la Verge María.—*Cuan delicadamente me enamoras. S. J. de la Cruz.*—54. A ma esposa.—*En lo naixement de ma primera filla.*—55. Al treball.—*Llum!*—56. A Deu nostre Senyor.—*Una ánima pecadora.*—57. Enfadament.—*Renyines d' enamorats etc.*—58. Madrigals.—*Pobrets y alegrets.*—59. Barcelona cautiva y lliure.—60. Llágrimes.—61. Cançó de Nadal.—*Nit de Nadal, nit d' alegria.*—62. Amorosa.—63. Judith.—*Fé.*—64. Missatge.—*Vola, vola!*—65. La gran ciutat.—*En sitio y belleza única.*—66. Sant Tomás.—*Firas.*—67. A Na Dolors...—*Ditxós jo, si una vegada lo meu prech fos escoltat.*—68. May més!—*Cert qu' es un fer torment, l' anyorament.*—69. Raconta.—*Mal amor.*—70. Lo peccat original.—*Fragilitat, lo teu nom es de dona.*—71. Amor.—*Dona ¡que vols de mí?*—72. Amor.—***—73. A mon Deu.—*Am á Deu, crech ab Deu, esper en Deu.*—74. Per la patria.—*Ja may.*—75. Amor.—*Amor.*—76. ***—*Sense lema.*—77. A la Llibertat.—*Llum! mes llum. Goethe.*—78. A Sa SS. Pio IX.—*Amor.*—79. A Deu.—*Deus.*—80. La batalla de Lepant.—*Deu y Patria.*—81. Al mellor Rey!—*Auba de patria.*—82. Lo derrer jorn de Patria.—*Felip fou rey y déspota etc.*—83. Al ventijol.—*Ven plácido favonio y agradable recrea. Melendez.*—84. Penediment.—*Crech ab Deu, am' á Deu, esper en Deu.*—85. La vida.—*Poema.*—86. Fantasía.—*Oh, joventut, primavera de la vida etc.*—87. Roma.—*Urbis et Orbis.*—88. Remembransa.—*Por qué volveis á la memoria mia etc. Espronceda.*—89. Las bonas festas.—*No es completa desgracia que por ser hoy mis dias etc. Moratin.*—90. La brossa al ull.—91. Al amor meua.—*Mitjdiada.*—92. A ma aymía.—93. La cansó de la Sega.—94. Viudesa.—*Canson tu puoi ben dire etc.*—95. Lo cant del Espós.—96. Santa Eularia.—*In hoc signo vinci.*—97. Gelosía.—*La gelosía es l' amor que sentim per atre cor.*—98. La nova amor.—*Io mi sentu svegliar dentro allo core etc.*—99. L' aureneta.—*Vola*—100. Per á un album.

Los Srs. Vidal y Valenciano y Roca y Roca, están escrivint una sarsuela en tres actes, de mágica y gran espectacle, que contém veurer lo próxim estiu. Per las noticias que tením d' aquesta producció esperém que cridarà en alt grau l' atenció de nostre públich.

Als catalans de per'ensá que encara 's miran ab indiferencia lo despertament de la Patria podem noticiarlis l' éxit creixent que cada dia va adquirint *La Aureneta* de Buenos Aires. Estrany los hi semblará que en aquelles terras apartadas hagi pres també 'l foch del entusiasme quan ells encara tan despreciatius se mostran. Enviem la mes complerta enhorabona á nostres germans de América y 'ls encoratjem á seguir per la via que ab tant acert han emprés.

S' ha posat á la venta lo tomo quint de las *Cansons de la terra*; aplech de cansons popular ab la seva música corresponent, recullidas per l' infatigable escriptor catalanista D. Francesch Pelay Briz. Aquesta colecció fou llorejada en Viena y cada dia es mes buscada pels escriptors y músichs de fora Catalunya. Lo tomo quint es digne germá dels anteriors.

Tirats los primers fulls d' aquest número ab la fetxa de 31 de Mars, hem tingut de retardar l' estampa dels derrers pera poguer publicarhi la llista total de las composicions enviadas als *Jochs florals*, per lo qual la secció de noves comprint fins al dia 3 del corrent Abril.

SUMARI

GAYETÁ VIDAL VALENCIANO.	Lo mon invisible en la literatura catalana.	153
J. NARCÍS ROCA.	La factible Diputació general de Catalunya.. . . .	163
J. RIERA Y BERTRÁN.	La Pezzana.	173
JOSEPH IXART.	Messalina.. . . .	179
A. A. P..	Manifestació de productos catalans.	183
J. MARTÍ FOLGUERA.	Salou.	191
F. BARADO.	Lo Cabo Perilla.	197
F. M.	Los diners de Judas.	204
JOAN PONS MASSAVEU.	Á un héroe.	205
MANEL ROMEU.	La Modista.	206
RICARDO POCH Y CORTÉS.	Á ma estimada mare.	207
JOAN SARDÁ.	Bibliografía.	209
R.	Teatre catalá.	213
	Consistori dels Jochs Florals.	216
	Novas.	221